Štev. 179. Posamezna številka 1 Din. V Ljubljani, v soboto 1. septembra 1923. Poštnina pavšalirana. Leto I.

JUTRANJE NOVOSTI

Izhaja vsak dan zjutraj, izvzemši pondeljke.
Mesečna naročnina:
v Ljubljani Din 10·—, po pošti Din 12·—, inozemstvo Din 20·—

Uredništvo: Wolfova ulica št. 1/I. — Telefon št. 213
Brzojavni naslov: „Novosti-Ljubljana".
Upravništvo: Marijin trg št. 8. — Telefon št. 44.

Rokopisi se ne vračajo. — Oglasi po tarifu.
Pismenim vprašanjem naj se priloži znamka za odgovor.
Račun pri poštnem ček. uradu št. 13.238.

Praznik obnove.

Danes bodo slovesno otvorili III. ljubljanski velesejem. To je velevažen dogodek, saj stopa z današnjim dnevom mlada slovenska privreda v tretjo fazo svojega povojnega razvoja.

Bilo bi morda odveč, govoriti na tem mestu o pomenu in važnosti te prireditve. To nalogo vršimo na drugem mestu. Toda moment, v katerem odloži mišičasta roka svoje orodje, da more oko ponovno pregledati rezultat trileta dela, ta trenotek je tako pomemben, da nas sili nehote k razmotrivanju o bilanci našega gospodarskega udejstvovanja, v kolikor je pripomoglo k splošni obnovi Srednje Evrope.

Svetovna vojna je proti koncu ustvarila finančni in gospodarski kaos po vsej Evropi. Porušila je cvetoče pokrajine, ni pa prizanašala zaledju v osrčju Evrope. Tu vidna, fizična devastacija, tam prikrito, latentno, a ravno vsled tega hujše rušenje. Propadale so moralne in gmotne vrednote. Nastale so nove politične tvorbe, vsem pa je zapustila vojna svoj dedni greh. Finančnim krizam so se pridružile gospodarske težkoče. V produkcijski krizi industrijalno razvitejših dežel je doseglo nevzdržno stanje svojo kulminacijo. Izgledalo je, kakor da drvi preoblikovana Evropa v brezno popolne propasti...

Prva nasledstvena država, ki se je z nadčloveškim naporom dvignila iz moralnih in gmotnih ruševin, je bila Češkoslovaška. Res je, da pretresajo njen komplicirani gospodarski organizem raznovrstni krči, ali to so naravne poslečine po srečno dovršenem porodu. Avstrija je bila že na tem, da obleži kot ekonomska mrhovina med svojimi sosedami. Naokrog se je pojavila silna bojazen. Pesimisti so že triumfirali. Pa tudi Avstriji je bila sreča mila. Njeni državniki, zlasti sedanji kancelar, so v Ženevi krenili odločno na pot sanacije in uspeh ni izostal: krona je danes stabilna, notranje reforme obetajo stopnjema izvedeno izboljšanje. Avstrija je rešena. V tem oziru se je na Madžarskem mnogo poslabšalo. Politična strast oligarhije se bori proti gospodarski uvidevnosti. Eksperimenti s finančnimi in gospodarskimi reformami so deželo, tirali v globoko krizo, ki jo skušajo sedaj ozdraviti z velikim mednarodnim posojilom. Upajmo, da se politična napetost omili in tedaj bo tudi madžarskemu narodu zasijala zarja gospodarske okrepitve.

Neposredno v to skupino obdonavskih držav spada naša kraljevina. Obdarjena s silnim prirodnim bogastvom, se je takoj lotila gospodarske obnove. Reparacijske dajatve je uporabila predvsem za porušene in uničene pokrajine, tako zvane »prečanske« dežele pa so si morale z lastnimi sredstvi urejevati svoje novo stanje.

V prvih povojnih letih, v mrzlični dobi najnujnejše adaptacije državne uprave, ni bilo pričakovati intenzivnejšega interesa centrale za gospodarsko povzdigo osvobojenih pokrajin. Sloveniji gre zasluga, da se je kot prva lotila težavnega dela organizacije gospodarskih sil. Kjer ni pregleda, tam ni merila za uvrščeno in neuvrščeno intenzivnost. Slovenski gospodarski krogi niso mnogo pomišljali: zasnovali so napravo velesejmov, dobro vedoč, da je le na razstavah te vrste omogočeno, pregledovati napredek in temu primerno regulacijo ponudbe in povpraševanja.

Prvi dve prireditvi sta pokazali, kaj premoremo. Sloveniji ni bilo treba zardeti. Vzdržala je kritiko inozemstva z zavestjo, da to ni vse in da bo prihodnjič pokazala še lepši cvet gospodarskega razvoja. To je tretji velesejem. Danes bomo v tretjič gledali, kar ponuja naša produkcija, obenem pa se lahko uverimo, česar nam je še treba. Da nam je treba še mnogih izkušenj, o tem ne bo dvomil nikdo. Tako vidimo, da so velesejmi nazorni pouk v gospodarskih in industrijskih panogah.

Slovenija in z njo vred vsa ostala jugoslovenska privreda se bliža plodni regeneraciji. To nas veseli, veseliti pa mora vsakogar, ki mu je resnični dobrobit in procvit naše države na srcu. S tem ne obnavljamo samo sebe, temveč vso Srednjo Evropo, ki je potrebna ne samo moralne, marveč tudi gmotne restavracije. Današnji dan je za našo ožjo domovino praznik gospodarske obnove. Prepričani smo, da deli naše tiho zadovoljstvo tudi Srednja Evropa, v kateri je bilo našemu narodu odrejeno odlično mesto kulturnega, socijalnega in gospodarskega udejstvovanja.

„Pogajanja" s SLS.

KOMBINACIJE IN KOMENTARJI — SLS NE VSTOPI V VLADO.

Beograd, 31. avgusta. (B) *»Vreme«* poroča: V beograjskih političnih krogih se pripisuje velika važnost zbližanju klerikalcev in radikalov, na katerem se v zadnjem času dela. Verjetnost tega zbližanja je postala posebno velika po katoliškem shodu v Ljubljani, na katerem so bili tako sijajno sprejeti kralj in predstavniki vlade. Koroščeva avdijenca pri kralju, kakor tudi prisotnost kralja in nekaterih ministrov na jutri otvorjeni veliki industrijsko - obrtni razstavi v Ljubljani se smatrajo kot nov korak k zbližanju. Kakor se trdi, je bivanje kralja v Sloveniji storilo zelo mnogo, za pobijanje republikanske agitacije med Slovenci in za razvoj ljubezni napram dinastiji ter želje za čimvečje zbližanje z Beogradom. To razpoloženje slovenskih mas je omogočilo g. dr. Korošču, da stopi v resna pogajanja z radikali in da se oddalji od politike zagrebškega bloka. *Vendar pa se ta pogajanja tičejo samo kolaboracije z radikali, a ne vstopa v vlado.* Kakor doznavamo so težkoče pri sporazumevanju največje radi tega, ker klerikalci ne odnehajo od svoje zahteve, da dobi Slovenija široko avtonomijo; radikali sedaj samo iščejo način, kako bi to zadevo spravili v sklad z ustavo.

Beograd, 31. avgusta. (B) *»Novi List«* javlja iz Zagreba, da je g. Ljuba Jovanović, predsednik skupščine izjavil njegovemu dopisniku o pogajanjih s slovensko ljudsko stranko sledeče: »Po mojem mnenju sploh ni bilo pogajanj. Kolikor je meni znano g. Janković ni vodil nikakih pogajanj o času svojega bivanja v Ljubljani.

Posledice Radićeve veleizdajniške akcije.

Beograd, 31. avgusta. (Z) Današnje »Vreme« piše o sredstvih, katere je vlada včeraj sklenila uporabiti proti Radiću in njegovim pristašem in pravi, **da obstoje ta sredstva v strogi uporabi zakona o zaščiti države kakor tudi drugih zakonov, veljavnih na ozemlju Hrvatske in Slavonije. Sredstva bodo policijska in sodna.** Policijska bodo slična onim, ki so se uporabila proti komunistom. Istočasno s policijskimi in sodnimi sredstvi se bodo uporabila tudi politična sredstva. Radikali se bodo namreč poslužili takih političnih kombinacij, s katerimi bodo čimbolj oslabili in onemogočili Hrvatsko republikansko seljačko stranko. Razven tega se bodo uporabila tudi administrativna sredstva, v prvi vrsti likvidacija pokrajinske uprave. **Sredstva so naperjena v glavnem proti vodstvu stranke in poedincem, a ne proti masi,** a posebno se bo pazilo, da se ne stori nič takega seljakom, ki so navadni pristaši stranke Radićeve. Poleg te akcije se bo izvedla tudi akcija za zboljšanje gospodarskih in socijalnih razmer v Hrvatski. Posebna pažnja pa se bo posvetila podpiranju poljedelcev in zboljšanju administracije.

Split, 31. avgusta. (Z) Predsinočnim so priredili v Šibeniku glavni urednik »Obzora«, dr. Dežman, nadravnatelj Hrvatske eskomptne banke g. Ferluga ter Mate Drinković z ožjim krogom pristašev zaupen sestanek, da zavzamejo stališče proti Radiću po njegovem odhodu v inozemstvo. (O dr. Dežmanu je znano, da dela skupno z dr. Šurminom, čigar bivanje v Beogradu spremljajo zagrebški blokaški krogi z velikim zanimanjem.)

Mussolini o reškem vprašanju.

»ITALIJANSTVO« REKE JE TREBA REŠITI! — VLOGA »TAJNIH PISEM«.

Rim, 31. avgusta. (B) Predsednik italijanske vlade g. Mussolini je podal v ministrskem svetu ekspoze o vprašanjih zunanje in notranje politike, ki so na dnevnem redu. G. Mussolini je izjavil, da smatra, da se je mednarodna situacija glede rešitve reparacijskega vprašanja znatno izboljšala in da je ustvarjena nova možnost za rešitev tega za stabilizacijo v Evropi tako važnega vprašanja. Izjavil je, da je za pravično rešitev tega vprašanja aktivno sodelovanje Italije vnaprej zagotovljeno.

Govoreč o reškem vprašanju je v glavnem izjavil: »Videč, da pogajanja v paritetni komisiji ne uspevajo, sem dne 8. t. m. poslal beograjski vladi noto, a ne ultimatum, želeč, da se pogajanja pospešijo. Od takrat je paritetna komisija aktivno nadaljevala svoje delo in ni izključeno, da se bo dosegel v odrejenem roku sporazum, ki mora kakor vsi pacifistični sporazumi temeljiti na poravnavi. Gre zato, da se reši **italijanstvo Reke** in istočasno integriteta reške luke, od česar zavisi bodočnost tega mesta, kakor tudi to, da se Reki zagotovi promet z njenim zaledjem. To se ne more storiti, **ne da bi se oddaljili od duha in besedila zaključenih sporazumov formuliranih v tajnih pismih, ki so neznana italijanskemu parlamentu in narodu.«**

Naposled je g. Mussolini izjavil, da je zadovoljen z notranjo situacijo v Italiji. Ministrski svet je odobril zaključke predsednika vlade.

Beograd, 31. avgusta. (B) »Politika« poroča iz Milana: **»Corriere della Sera«** javlja po informacijah iz Beograda, da je vlada kraljevine Srbov, Hrvatov in Slovencev sklenila, da sprejme največji del italijanskih predlogov o vprašanju Reke.

Podržavljenje južne železnice.

Beograd, 31. avgusta. (B) Južne železnice preidejo to noč ob 12. uri v roke naše države. Dokler se to vprašanje ne reši, mora država plačati 200 milijonov dinarjev na račun odkupnine. (Glej članek na 3. strani. Ured.)

POVRATEK KRALJEVSKE DVOJICE V PRESTOLICO.

Beograd, 31. avgusta. (B) V dvoru se delajo priprave za povratek kralja in kraljice, ki se pričakuje v prvi polovici septmbra. S kraljevsko dvojico pride v Beograd tudi romunska kraljevska dvojica.

NAŠ POSLANIK V VATIKANU.

Beograd, 31. avgusta. (B) Naša vlada je dobila od Vatikana agrement za g. dr. Smodlako, ki bo odpotoval te dni na svoje novo službeno mesto. Bivši poslanik g. Bakotić je stavljen na razpoloženje.

ZA INVALIDE.

Beograd, 31. avgusta. (B) Ministrstvo socijalne politike je stavilo na razpoloženje invalidskemu udruženju 1 milijon dinarjev iz narodnega invalidskega fonda z nalogom, da se ravnopravno razdeli med vse izvršilne odbore kot obratni kapital.

Naša cona v Solunu.

Beograd, 31. avgusta. (Z) Javljajo iz Soluna: Vprašanje naše svobodne cone v solunskem pristanišču se bliža končni rešitvi. Vprašanje mora biti rešeno najkasneje do 15. septembra. Vse priprave so že končane in se bo v naši coni čimpreje začelo delati. Čaka se samo na podpis konvencje o prometu, ki mora biti podpisan te dni.

Bolgarska in Društvo narodov.

Beograd, 31. avgusta. (Z) Včeraj zjutraj je s simplon - orijent - ekspresom potovala skozi Beograd v Ženevo delegacija bolgarske vlade na letošnje zasedanje Društva narodov. Prvi delegat bolgarske vlade je minister zunanjih del g. Kalfov, drugi pa pomočnik ministra g. Simeon Radev. V času, ko je vlak stal na beograjskem kolodvoru, je delegacija sprejela tukajšnjega bolgarskega poslanika g. Vakarevskega, ki je poročal o svojem zadnjem obisku pri ministru za zunanje zadeve, g. dr. Ninčiću in o pripravah naše vlade za skupščino Društva narodov v Ženevi.

London, 31. avgusta. (K) Časopisje se podrobno peča z italijansko - grškim konfliktom. *Listi svetujejo italijanski vladi zmernost in se zavzemajo za to, da se sporna zadeva spravi pred Društvo narodov.*

Grška ne sprejme italijanskih zahtev!

Nevarnost oboroženega spopada med Grško in Italijo. — Anglija in italijanski ultimatum.

Atene, 31. avgusta. Grški odgovor je bil izročen včeraj zvečer italijanskemu poslanstvu po načelniku političnega oddelka v ministrstvu zunanjih del.

V odgovoru se izjavlja, da smatra grška vlada trditev italijanske vlade, ki jo vsebuje italijanska verbalna nota, češ da zadeva grško vlado odgovornost za težko žalitev Italije, *kot nepravično* in *da grški vladi ni mogoče sprejeti pod 4, 5 in 6 verbalne note formuliranih točk, ker bi škodovale časti državne suverenosti Grčije.*

Kljub temu pa izjavlja grška vlada, da je z ozirom na okolnost, da se je atentat izvršil na grškem ozemlju in proti pripadnikom prijateljske velesile, kateri je bila poverjena mednarodna komisija, pripravljena storiti sledeče: 1. Grška vlada bi izrazila italijanski vladi v obsežni in uradni obliki svoje obžalovanje, v ta namen bi italijanski poslanik sprejel obisk atenskega mestnega poveljnika. 2. Grška vlada bo za žrtve priredila v katoliški katedrali v Atenah žalno službo božjo, katere bi se udeležili vsi člani grške vlade. 3. Istega dne bi se italijanski zastavi izkazala čast na sledeči način: oddelek atenske garnizije bi se napotil pred poslopje italijanskega poslanstva, da pozdravi italijansko zastavo s predpisanim izkazanjem časti. 4. Žrtvam bi se ob priliki, ko bi se prepeljale na italijansko ladjo, izkazala vojaška čast v najslovesnejši obliki.

Grška vlada izjavlja, da je razen tega pripravljena iz razlogov pravičnosti rodbinam žrtev podeliti pravično odškodnino in da rada sprejme sodelovanje polkovnika Berone, ki bi imelo namen pospešiti izsleditev storilcev s primerno informacijo.

Rim, 31. avgusta. (Z) Danes je znano besedilo grške note kot odgovor na Mussolinijev ultimatum. Splošno se smatra, da nota nikakor ni zadostila italijanskim zahtevam baš v onih točkah, ki so najvažnejše in katere so morale pokazati moč Italije. V diplomatskih krogih se trdi, da bo Italija uporabila proti Grčiji gotove mere in da ni nikakega dvoma o tem, *da pride do oboroženega spopada med Italijo in Grčijo.*

Pariz, 31. avgusta. (B) Povodom uboja članov italijanske komisije je grški opravnik poslov v Parizu izjavil sožalje veleposlaniški konferenci.

London, 31. avgusta. (Reuterjev urad.) V službenih krogih so mnenja, da so italijanske zahteve, nanašajoče se na italijansko - grški incident, *prenaglene in prestroge.*

ANGLEŠKE LEKCIJE ITALIJI.

London, 31. avgusta. (B) *»Times«* pravijo, da je vprašanje o uboju italijanske delegacije ravno toliko evropsko, kolikor italijansko. Ako se zahteva rešitev, ki bi odstranila nezadovoljstvo na eni strani, *ni treba da se drugi strani postavijo poniževalni pogoji.* Društvo narodov, ki se sedaj sestane, bi bilo mogoče najboljše sodišče, ki bi moglo pravično izvršiti preiskavo in rešiti stvar. Ako ima italijanska vlada dokaze za težko obtožbo, naperjeno proti grški vladi, kakor se ta često in dolgo ponavlja v italijanskem časopisju, bi bilo razumno, da Italija takoj brez odlaganja objavi te dokaze. Potrebno je, da se to ugotovi, kajti sicer Italiji ni bilo potrebno, da je storila te korake.

Kar se tiče trditve o krivdi grške vlade *»Daily Telegraph«* misli, da se ne more pojmiti, da bi bila grška vlada želela v tem trenotku započeti spor z Italijo, ko je ona sama bila srečna, da je dosegla obnovo popolnih diplomatskih odnošajev z Italijo na ta način, da je Italija priznala grškega vladarja in začela pogajanja o finančnem in gospodarskem sodelovanju v bodočnosti. Res je, da se je zgodila Italiji krivica na ozemlju male države, ki bo ponudila italijanski vladi kot odškodnino to, kar bo odredilo Društvo narodov kot pravično. *Mi smo prepričani, da bo Italija pokazala pazljivost, katera je bolj v skladu z njeno močjo, nego oborožen nastop proti mali državi.* Misli se, da to ni stvar cele Evrope, radi katere je treba pošiljati vojne ladje, temveč bolj stvar za premišljeno arbitražo.

»Morningpost«, četudi ne zahteva, da Italija umakne zahteve, stavljene Grčiji, misli, da je Italija dovolj velika in močna, *da bi se tudi sama moglo kontrolirati s hladnim razumom.*

STALIŠČE NAŠE VLADE.

Beograd, 31. avgusta. (Z) Pomočnika ministra za zunanje zadeve g. Panto Gavrilovića sta posetila gg. Summonte, t. j. italijanski in Maurudi t. j. grški poslanik na našem dvoru. — G. Summonte je hotel izvedeti za mnenje naše vlade glede umora italijanske misije na grško-albanski meji. Naša vlada ni mogla formulirati kakega posebnega stališča v tej stvari, ker nima informacij o dogodku.

FRANCOSKO STALIŠČE.

Pariz, 31. avgusta. (B) Časopis ugotavlja, da je ves francoski tisk z obžalovanjem sprejel vest o uboju v Santi Quaranti, toda smatra, **da bi bilo nepravično delati grško vlado odgovorno za ta zločin,** ki se pripisuje grško-italijanskemu sporu v Albaniji. **Listi spominjajo na držanje Avstrije po sarajevskem umoru in izražajo nado, da Italija ne bo pretiravala s svojimi zahtevami.** Pričakujejo, da pride do prijateljskega sporazuma, morda po intervenciji veleposlaniške konference, a bržkone tudi Društva narodov, čegar člana sta tako Italija, kakor tudi Grčija.

PRED ZASEDBO KRFA?

Rim, 31. avgusta. (B) Vsled nezadovoljujočega odgovora grške vlade, je dobila italijanska mornarica povelje, da izkrca čete in zasede Krf.

Rim, 31. avgusta. (B) V političnih krogih se trdi, da okupacija Krfa ne pomenja akta neprijateljstva, temveč, da se bo to izvršilo le kot mera za zagotovitev zahtevanega zadoščenja.

RAZBURJENJE V ITALIJI.

London 31. avgusta. (B) Rimski listi javljajo, da označujejo službeni italijanski krogi grški odgovor kot nezadosten. V celi Italiji vlada veliko razburjenje. V mnogih krajih so bile prirejene protigrške demonstracije. Misli se, da g. Mussolini ne bo pristal na grško zahtevo, da se ta stvar predloži Društvu narodov.

Zanimive aretacije v Budimpešti.

Budimpešta, 31. avgusta. (K) Policija je včeraj zvečer aretirala osem članov društva probujajočih se Madžarov, ki so na sumu, da so hoteli na kabaret »Klub« napraviti atentat.

Budimpešta, 31. avgusta. (K) K vesti o aretaciji funkcijonarjev društva probujajočih se Madžarov poroča »Az Est« da znaša število aretiranih 20. Obdolžujejo se, da so že več tednov nabirali tajne vojaške formacije, ki so nevarne državi. Pri zaslišavanju pred policijo so navajali, da so hoteli zbrati oborožene formacije, ki naj bi prevzele upravo v odtrganih nekdanjih madžarskih ozemljih, kadar bi se ta zopet pridobila.

URADNIŠKI ZAKON.

Beograd, 31. avgusta. (Z) Jutri bo razglašen v »Službenih Novinah« uradniški zakon, ki bo ta dan stopil v veljavo. Za izvedbo tega zakona so v ministrstvih in drugih državnih ustanovah delali že velike priprave

NERESNIČNE VESTI.

Beograd, 31. avgusta. (B) Tiskovni urad objavlja: Pooblaščeni smo, da kategorično demantiramo grde izmišljotine zagrebškega »Hrvata« in nekaterih drugih listov glede bivanja našega pooblaščenega ministra na Dunaju g. Tihomira Popovića. **Ne samo ne poletje, temveč sploh nikdar ni g. Popović bil v Rogaški Slatini.**

Današnje prireditve.

V Ljubljani:

Drama: »Hemlet«. Izv.
Kino Matica: »Strah pred zakonom«
Kino Ideal: »Eno noč v Alglieru«.
Kino Tivoli: »Toscanska princesa«.

Nočna lekarniška služba v Ljubljani:

Tekoči teden: lekarna Sušnik na Marijinem trgu in Kuralt na Gosposvetski cesti.

Francija in sanacija nemškega gospodarstva.

Od našega stalnega pariškega dopisnika

ap. Pariz, 29. avgusta.

Nekoliko čudna je tale konštatacija: g. dr. Hilferding, bivši neodvisni socijalist in teoretik gesla: prilastitev stvarnih vrednosti ne uživa v francoskih gospodarskih in političnih krogih onega ugleda in zaupanja, kakor njegov kancelar dr. Gustav Stressemann. Slednji je, kakor smo že poročali, predsednik veleindustrijalne ljudske stranke in je bil svoj čas zagovornik neomejene borbe s podmornicami ter imperijalistične politike velikega generalnega štaba. To se da razumeti tako, da imajo Francozi zelo dober nos za razloček med teoretikom, ki so mu njegove dogme vedno v napotje, ter med praktičnim državnikom, ki računa elastično z dejstvi ter sklepa z resničnostjo plodne kompromise.

Izjava novega koncierja, da je treba predvsem v lastni hiši napraviti red, je napravila v vseh francoskih krogih, ki jih šovinizem še ni oslepil, najboljši vtis. Vedno je treba opozarjati na dejstvo: samo sedem mesecev nas še loči od volilne borbe, sedanja večina pa ne sme priti praznih rok pred svoje volilce. Praznih rok pomeni: brez finančnega pakta z Nemčijo, ali ne morda samo z zvenečim, marveč z unosnim... S paktom, ki je zrel za realizacijo, v kratkem jesenskem zasedanju bo storil »block national« nekaj nemogočega: zahteval bo od Nemčije dobrohotnih reparacij, ker bi mu v nasprotnem slučaju radikalci odkopali vse jezove. Sicer pa g. Poincaré ni nikak »ujetnik tega bloka«, kakor se dozdeva mnogim krogom v inozemstvu; večina, ki bi bila vsak čas neodvisna od jedra te formacije, je mogoča vsak trenutek. Ali g. Poincaré ne bo delal raznim željam bloka kakih posebnih težav, ker mu je pač ljubši vrabec v rokah, kakor golob na strehi. Kakor poročajo iz pokrajin, uporabljajo poslanci bloka svoje parlamentarne počitnice v ta namen, da obljubljajo volilcem razne finančne olajšave za bližnjo bodočnost, s posebnim ozirom na rešitev jadranskega vprašanja. Jasno pa je, da so postali ljudje po sklepu miru zelo skeptični. V bodočem zasedanju se mora zgoditi radi tega dvoje: najprej se mora skleniti konvencija z Rusijo, ki je, kakor sem ravnokar slišal že pripravljena, drugič pa ureditev reparacijskih dobav s strani Nemčije. Značilen pa je psihološki moment, da francoski narod ne želi nikake pogodbe treh, torej inkluzivno Anglije, temveč direktno pogodbo z Nemčijo. Francoski narod želi predvsem gospodarsko solidarnost. Drugi gredo celo dalje in zahtevajo od Anglije obračune za odpis kolonij in ladij. Vedno se ponavlja v javnem mnenju misel, da je za plačilno nesposobnost Nemčije precej odgovorna tudi Anglija.

V Franciji je splošno prepričanje, da so uspešna pogajanja z Nemčijo mogoča le tedaj, če bo svoje gospodarstvo sanirala z lastnimi močmi. Finančni in davčni program gospoda Hilferdinga je predmet živahne diskusije. Zanimiva so pa tozadevna mnenja in kritike posameznih ukrepov. Od Stressemanna pričakujejo več, kakor od Hilferdinga. Od praktičnega politika več, kakor od finančnega teoretika. Razlogi za to trditev so morda nekoliko preveč sentimentalni, ker v Parizu nemška socijalna demokracija ni baš priljubljena. Neki list je to razpoloženje podal v nekoliko surovi formuli: »Če gre za osebna vprašanja, nam je v Nemčiji nacijonalist, ki se razume na koncesije, mnogo bolj simpatičen, kakor socijalni demokrat, ki ga ob vsakem koraku ovirajo njegove dogme. Ni še odločeno, za katero osebnost bi se Francija odločila, za Bismarcka ali za Bebela...«

Glavni očitek, ki ga kujejo ti Francozi proti sanacijski politiki Nemčije, je ta, da hoče Stressemannova vlada marko prej stabilizirati, preden bo poruhrska bitka končana. »Še vedno ni jasno, kakšen namen zasledujejo nemški ukrepi. Ali hočejo pridobiti na ta način sredstev za nadaljevanje poruhrske borbe?... S precejšnjim optimizmom se lahko ugotovi sledeča ideologija: Nemška industrija in ostali gospodarski krogi se bodo branili, doprinesti žrtev, ki bi omogočila Nemčiji plačevanje reparacij. Da bi osladili grenko pilulo, ustvarili enotno fronto, služi poruhrska borba le kot nekaka pretveza. Na ta način morajo hudobni veleindustrijalci, če nočejo sprejeti žiga veleizdajalcev, položiti svoje zlato in devize na oltar domovine. Stvar modre politike pa bo, premakniti stališče neopaženo, tako da se bo Evropa naenkrat znašla pred pogajanji.« Tako presoja danes celo situacijo glavni radikalni organ. Nacijonalistično časopisje pa pokazuje med vrstami že danes na »sistematično sabotažo« proti novim ukrepom. Sicer pa so davki, ki se plačuejo v papirnatih markah, le fiktiven dohodek. Državna banka vrže v enem dnevu več papirnatega denarja v promet, kakor pa znašajo državni dohodki. To je nenormalno stanje. Nevarna pa je utopija, pričakovati od novih davkov omejitev inflacije. Stroji bi morali utihniti. Dokler pa država dá enemu samemu uradniku po 200 milijonov predujma, je vsako delo v tem pogledu onemogočeno.

Strogo se presoja tudi prisilna oddaja deviz. Znana stvar je, da so si nemški kapitalisti tik pred objavo dotične devizne naredbe na vseh tržiščih prisvojili potrebno količino deviz. Tako je izkoristila porast marke, ki je sledil izjavi g. Stressemanna. Gospod Hilferding se je baje ustrašil pred ukrepom, ki je edina garancija za uspeh: pred konfiskacijo vseh deviznih zalog v državi. Sedanja uredba bo gotovo udarec v vodo in bo končala s katastrofalnim padcem marke...

Podržavljenje južne železnice.

Na podlagi rimskega sporazuma med državami naslednicami bivše Avstro - Ogrske je prevzela v noči od 31. avgusta do 1. septembra država v svojo upravo vse proge južne železnice, ki teko po ozemlju kraljevine Srbov, Hrvatov in Slovencev.

Včeraj popoldne je izdal prometni minister g. dr. Velizar Janković na vse osobje ljubljanskega obratnega ravnateljstva južne železnice razglas, v katerem objavlja, da so na osnovi sklepov ministrskega sveta *prevzete od polnoči med 31. avgustom in 1. septembrom t. l. omenjene proge v državno upravo.* Prevzetje se je izvršilo na podlagi sporazuma, zaključenega dne 29. marca t. l. v Rimu med zainteresiranimi državami in predstavniki družbe južne železnice. Omenjeni sporazum je od strani naše kraljevine že ratificiran. *Sicer pa je Italija prevzela svoj del v državno upravo že takoj po izidu svetovne vojne l. 1918.* Prevzetje bo seveda tudi *vplivalo na odpravo militarizacije* osobja, ki je stavkalo. V par dneh bodo že izšle tozadevne naredbe.

V službi bo še nadalje ostalo vse osobje, ki bo vestno in lojalno izvrševalo svoje službene dolžnosti. G. minister direktno povdarja, da vse osobje, bodisi, da se nahaja ob času prevzemanja v službi ali na dopustu. Prevzeti bodo tudi vsi profesijonalni delavci, ki se nahajajo na progah po postajah, sekcijah, kurilnicah, delavnicah in ostalih ustanovah prevzetih železnic.

Vsemu osobju se pa tudi ne zgodi nikaka krivica, *ker bo obdržalo vse svoje pravice in prejemke, ki jih je uživalo dosedaj.* Sicer pa postane v tem trenutku državno osobje. *Pridobilo bo tudi nove pravice in vse gmotne koristi, ki so predvidene v novem zakonu o državnem prometnem osobju.* Ker je ta zakon že prešel zakonodajni odbor, bodo vsi železničarji južne železnice dobili *zvišane prejemke že s 1. oktobrom* kar g. minister v svojem razglasu izrecno zagotavlja.

G. minister nadalje polaga vsem uslužbencem dosedanje južne železnice na srce, *naj po vseh svojih močeh skrbijo, da se bo vršil promet v redu, da se očuva privatna in državna imovina.* Vsi uzorni uslužbenci bodo za to dobili *primerno priznanje v nagradah in unapredenju. Železniško osobje pa naj to zaupanje, ki ga stavi nanj država s svojim zadržanjem opraviči.*

Pravilno povdarja nadalje g. minister, da bi mu bilo zelo neprijetno, ako bi moral nelojalne in neposlušne uslužbence kaznovati ali za večje prestopke izročiti disciplinarnemu ali rednemu sodišču ali jih končno celo odpustiti iz službe. Kajti naj bo vsem in vsakomur znano: *da naša država v svojem velikem interesu in radi svojega ugleda v tu- in inozemstvu, mora brezpogojno imeti popolen, pravilen in varen železniški promet! Zato izjavlja, da ga ne bo moglo nič ovirati, da proti vsakemu, ki skuša ta državni interes oškoditi, v danem slučaju uporabi vsa zakonita sredstva, da se normalni promet ne samo stalno vzdrži, temveč čimbolj zboljša na splošno korist celega našega naroda.*

Končno povdarja g. minister veliki pomen današnjega dne, neizmerne koristi žel. uslužbencev in njihovih rodbin. Slovenci, ki predstavljajo največji del kadra na omenjenih progah, naj bodo srečni in zadovoljni, da v svoji domovini, v svoji svobodni kraljevini, ko doživljajo dan, ko vidijo, da *so postale dosedaj tuje železnice nacijonalne, postale državne. S tem, da služijo svojem ukralju, svoji domovini, celi državi, služijo sebi.* G. minister in vsi smo prepričani, da bodo vrli železničarji razumeli veliki pomen prevzetja prog iz tuje uprave v našo državno in da bodo vsi iz lastne volje stremeli za tem, da bodo vršili vse posle in dolžnosti lojalno, vestno in točno po predpisih. In res ni lepše službe kot je služba v zavesti, da se s tem pripomore k napredovanju našega gospodarstva, trgovine, obrti in industrije, kakor tudi splošnega narodnega blagostanja. *Od tega more tudi železniško osobje samo za sebe in svojce pričakovati boljših dni in svojega zagotovljenega materijelnega obstanka.*

Na čelo državne uprave je postavljen dosedanji pomočnik generalnega direktorja ministrstva za promet g. *Evgen Deroko,* z značajem drž. generaln. direktorja južne železnice. Pod njegovo pristojnost spada od danes naprej vse osobje ljubljanskega obratnega ravnateljstva.

S tem korakom naše vlade je prišla v našo posest važna grana narodnega gospodarstva. O naših prometnih razmerah ne bo več odločal tuji kapital, ampak sami. Promet na prevzetih progah si bomo lahko svojevoljno uredili tako, kot zahtevajo naši narodnogospodarske interesi, kot zahtevajo naše življenske prilike. Postali smo lastniki važne ustanove, ki sega v razcvit zadnje gorske koče. Dan prevzetja je zgodovinski dan, ki ga morajo pozdraviti vsi, ki stremijo za boljšo bodočnostjo naše nove domovine. Obenem pa smo prepričani, da se bodo tega dne zavedali predvsem naši vrli železničarji, ki ne bodo odslej več odvisni od tujcev in bodo tvorili z ostalim železniškim osobjem in državnim uradništvom trden steber našega gospodarskega napredka, ki je hrbtenica blagostanja vsakega posameznika in celokupnega prebivalstva države.

O razmerah pri Okrožnem uradu za zavarovanje delavcev v Ljubljani.

V »Jutru« z dne 30. avgusta t. l. je nek opazovalec priobčil pod naslovom »O našem bolniškem zavarovanju« članek, iz katerega je lahko vsak poznavalec razmer na prvi pogled uvidel, da leže gospodu piscu in njegovi okolici uradniki bivše Okrajne bolniške blagajne prav pri srcu. Uvidel je lahko tudi, da se gospod pisec in njegova okolica borijo v prvi vrsti za boljše stolčke, na prav neroden in neokusen način. Boj je naperjen proti uradništvu, ki je v najtežjih razmerah od osvobojenja sem sodelovalo pri konsolidaciji socijalnega zavarovanja v Sloveniji s tem, da je izvedlo združitev 72 raznovrstnih bolniških blagajn, ki so se nahajale po veliki večini v obupnem neredu skoro brez vsakega knjigovodstva sploh ter je na ta način ustvarilo s svojo požrtvovalnostjo največji zavarovalni zavod v državi.

Vladna preiskava, ki je bila inscenirana po piscu prav blizu stoječih oseb, in ki se je vršila od marca lanskega leta več mesecev, ni mogla kljub vestnemu in natančnemu pregledovanju vsega poslovanja ugotoviti ničesar drugega, kakor to, da je vse v vzornem redu ter se je preiskovalna komisija čutila primorano, izreči se celo pohvalno o pridnosti in sposobnosti uradništva. Torej tisti, ki so bili poslani, da obsodijo, so morali pohvaliti. In na komando piščevo so postali ravno ti uradniki kar čez noč nesposobni!

Zakon o zavarovanju delavcev, ki je stopil v veljavo 1. julija 1922, je prevrgel skoro ves ustroj zavoda. Kljub temu je uradništvo Okrajne bolniške blagajne v smislu tega zakona in izvršilne naredbe samo preuredilo poslovanje, še predno je bilo takozvano »kvalificirano« uradništvo od zavarovalnic zoper nezgode prideljeno (šele aprila 1923) Okrožnemu uradu. Tu bi bilo pripomniti, da imajo ti »kvalificiranci« v pretežni večini le izobrazbo nižjih srednjih šol, baš tako, kot oni bivše Okrajne bolniške blagajne.)

V članku povdarja pisec, »da se prispevki pravočasno ne zaračunavajo«, ker zavodovo uradništvo stavljenim zahtevam še daleko ni dorastlo in »ker ni na vodilnih mestih sposobnih uradnikov«. In ravno načelnik zaračunjevalnega oddelka ima deloma celo akademično izobrazbo ter mu je prideljenih razen par »narejenih uradnikov« po večini kvalificirano uradništvo bivših zavarovalnic zoper nezgode. Ravno tako imajo pri drugih oddelkih vsi vodilni uradniki predpisano šolsko predizobrazbo, nekateri celo akademično. Mislimo, da je delodajalcu kakor tudi zavarovancem pač postransko, kako predizobrazbo ima uradništvo, samo da je res sposobno in opravlja svoje posle vestno in nepristransko. Borbe proti Zagrebu niso povzročili uradniki, ki jih kvalificiran pisec tako nekvalificirano napada, od katerih pa skoro gotovo marsikateri ne bi hotel zamenjati svoje uradniške strokovne sposobnosti s sposobnostjo inicijatorjev članka, temveč je boj provocira! Zagreb sam vsled intrig ljudi, ki so piscu zelo blizu.

Za uradnika je brez pomena, kje je centrala. Tudi je dovolj demokratično, da mu ni za razne častne naslove in šarže, temveč mu je glavno, da prejema za pošteno delo tudi pošteno plačilo in da se njegovih zmožnosti in pridobljenih pravic ne tepta — kar je gotovo najbolj deplacirano ravno v socijalnem zavodu.

Gospodom inicijatorjem »Jutrovega« članka svetujemo, da v svojo borbo za boljše stolčke ne vlačijo niti tega za splošnost tako velevažnega zavoda kot takega, niti zavodovega uradništva, ki bo prišlo do razumevanja skupnih interesov, kakor hitro se razni posamezniki ne bodo več pustili izrabljati in pošiljati po kostanj v žrjavico od preambicijoznih kandidatov za visoka mesta, za katera še davno niso zreli. Zmožen še ni oni, ki to po časopisih trdi, temveč oni, ki to z delom dokaže. Dokažite torej, gospodje, pa vam bomo verjeli in verjeli vam bodo na merodajnih mestih. Uspehi dela so merodajni, ne pa fraze in domišljavost! —

Motrilec.

:: Zahtevajte povsod ::
JUTRANJE NOVOSTI

Rudarska stavka.

»Jutro« je s svojimi lažnjivimi poročili, da so rudarji v rudnikih Trb. prem. družbe že v velikem številu obnovili delo, ter da jih pohaja v celoti že nad 2000 na delo, hotelo doseči dvoje: da omaja odporni duh delavcev in da zadržuje padec delnic Trb. prem. družbe. Prva namera se »Jutru« ni posrečila, ker so delavci po vseh rudnikih dobro podučeni, koliko imajo stavkokazov ter da je znašalo njih največje število v preteklem tednu po vseh rudnikih Trb. prem. družbe 164! Pač pa se je posrečilo »Jutru« zadržati padec delnic Trbov. prem. družbe, ki so padle od 1300 že precej pod 1000 in njih vrednost zopet za spoznanje zvišati tako da stojijo danes okoli 100! »Jutrova« poročila, še bolj pa lažnjivi letaki Trb. prem. družbe, ki jih je razširjala po svojih rudnikih, so še povečali — nele radi teh lažnjivosti, marveč zlasti radi arogantnega na avstrijske čase spominjajočega tona — odpor delavstva. V Trbovljah so vstopili v stavko zopet bivši stavkokazi. Hrvatski delavci, katere je družba pritirala z lažnjivimi obljubami in proti določilom zakona o zaščiti delavstva v Trbovlje, so odšli v nedeljo z godbo na čelu iz Trbovelj. Delavstvo je svoje tovariše, ki ni hotelo odjemavati njim trdega kruha, navdušeno pozdravljalo.

Delavstvo se tudi ne da motiti radi preganjanj, ki jih mora prenesti od strani celjskega državnega pravdništva. Sedaj se kazenskim potom zasledujejo celo oni, ki so na sumu, da so pisali v Rajhenburgu hrvatskim delavcem pisma, v katerih so jim naznanili, da se nahajajo rudarji v stavki ter so jih prosili, da naj bi se ozirali na njihovo stavko. Prošnje dosedaj še noben zakon ni prepovedoval in je vsem, ne le delavcem, uganjka, kako mora zasledovati državno pravdništvo delavce radi nekaznjivega dejanja, glede katerega bi si moralo biti v svesti, da se bo morala preiskava ustaviti, oz. da se bo moralo obtožence oprostiti. Gre li samo zato, da ostanejo ti delavci, ki so večinoma delavski voditelji, za časa stavke v zaporu?

Še lepši slučaj se je zgodil v Hudi jami. V vseh rudniških krajih dajejo trgovci delavcem življenjske potrebščine na kredit pod poroštvom »Zveze rud. del.«. Delavci so tudi pri trgovcih v Hudi jami hoteli zaprositi, da bi dajali stavkujočim življenjske potrebščine pod enakimi pogoji, kakor v drugih rudniških krajih na kredit. Državno pravdništvo pa je pustilo aretirati sedaj one delavce, ki so šli k trgovcem prosit (!), da bi dali bednim rodbinam stavkujočih življenjske potrebščine na kredit. O tem postopanju se bo moralo pač v skupščini govoriti ter opozarjamo že sedaj merodajne oblasti, da napravijo konec takemu protizakonitemu in nekulturnemu preganjanju delavstva.

Temu nasproti pa ne vidi nobena oblast protizakonitih dejanj organov Trb. prem. družbe. Nihče ne vidi, da Trb. prem. družba lovi hrvatske delavce brez dovoljenja »borze rada« in celo ne, kako družba te delavce z nasilnimi sredstvi, potem, ko jih je spravila v rudnike, sili k delu in jim krati osebno svobodo.

Ravnateljstva trb. prem. rudnika so si prilastila dinarski in vinarski fond, kateri denar je bil zbran od delavcev za njih bolnike in sirote. Trboveljska družba ne prispeva k tem fondom niti vinarja. Mesto, da bi se porabili ti fondi prav sedaj za bolnike in sirote, pa trboveljska prem. družba zadržuje v sebične namene. Pri tem zadrževanju tujega denarja so organi trb. prem. družbe celo tako brezsrčni, da so ukinili izplačevanje dojilnih premij in deških oprem. Brezsrčnost bivših avstrijskih oficirjev in zagrizenih Vsenemcev proti slovenskemu judstvu gre celo tako daleč, da preprečuje, da bi dobili bolni rudarji, njihove žene in otroci zdravnika s tem, da nečejo dajati nobenemu rudarju bolniškega listka, brez katerega zdravnik ne sme bolnika zdraviti. Tako se godi vsem rudarskim bolnikom in naj je njihova bolezen smrtna! Tudi bolniki, ki so bili že pred stavko bolni in so vedno redno plačevali svoje bolniške prispevke, sedaj ne dobijo bolniškega lista češ, da morajo priti preje na delo. Kako naj gre bolnik na delo? Če bi tudi hotel, saj vendar radi svoje bolezni ne more! Toda organi Trb. prem. družbe nimajo ne srca in ne poznajo logike, ko gre zato, da naj bi se delavstvo ob tej stavki popolnoma pritisnilo na tla. Kljub temu, da je Trbov. prem. družbi prišla v prvih tednih stavka v resnici ugodno, radi česar je tudi umevno pustila, da je prišlo do stavke, — se pa dela sedaj trb. prem. družbi ogromna škoda ne le, ker se premoga ne producira, marveč predvsem radi jam, ki se upropaščajo. Treba bo večtedenskega dela samo zato, da se bodo jame popravile in spravile v red. Družba je dolžna plačevati odškodnino svojim odjemalcem, s katerimi ima pogodbe za pravočasno dobavo premoga in ti odškodninski zahtevki bodo znašali milijonske vsote. Toda organi Trboveljske prem. družbe v svoji brezvestnosti ne pomislijo na to ogromno škodo, ki jo družba sama utrpi ter imajo pred seboj le cilj, da bi delavstvo popolnoma dobili v svojo pest, meneč da jim bo delavstvo sčasoma to škodo s svojim delom v bodočnosti poplačalo.

Če je to ravnanje Trb. prem. družbe brezvestno, se pa obnaša prav židovsko v tem, da neče povišati delavskih mezd, — potem, ko ji je že dovolila vlada, povišati cene premogu za 5 odstotkov. To 5 odstotno povišanje cen premogu zakrije vse zahtevke delavstva in ima družba pri teh 5 odstotkih še celo nekaj dobička, tako, da ji ni treba za zvišanje delavskih zahtev prav nič doplačati iz svojega in da bodo krili vse njene izdatke pri povišanju delavskih mezd le konzumenti. To dokazuje sledeča tabela, glede katere je treba pripomniti, da producira vsak delavec po navedbah trb. prem. družbe same na 8 urni delavnik 802 kg premoga.

Tabela I izkazuje, koliko ima družba pri svojih delavcih dobička, ako ostane pri njeni ponudbi, da poviša delavcem minimalno plačo za 3 Din na delovnik. Tabela II pa izkazuje, koliko bi mogla trb. prem. družba doplačati oz. koliko ima še dobička pri dovoljenem ji 5 odstotnem povišanju premogovnih cen, ako se sprejmejo delavske zahteve.

Premog se podraži za	Povišek znaša na tono	Na 802 kg	Družba ponuja, da poviša plače za	Ostane družbi dobička pri 802 kg	Pri delavcu		Pri 9000 delavcih letno
					mesečno	letno	
	Din	Din	Din	Din			
5 %	14·50	11·50	3·—	8·50	212·50	2550·—	22,950.000·—

Kategorija	Sedanja plača samca	Dobiček družbe pri 802 kg premoga pri 5% povišanju premog. cen znaša	Družba bi morala doplačati k sedanjim plačam iz svojega	in bi se znižale dosed. plače ter imela družba dobiček pri delavcu na 8urni delovnik	da dobijo delavci zahtevano plačo za 8urni delovnik
				Din	Din
I.	36·17	11·63	3·70	—	51·50
II.	33·67	11·63	1·70	—	47·—
III.	30·17	11·63	—	—·30	41·—
IV.	26·67	11·63	—	1·80	36·00

Delavstvo se je pri zadnjih pogajanjih upiralo najbolj temu, da bi se radi zvišanih delavskih plač zvišala tudi cena premogu. Vlada je sedaj kljub temu dovolila Trb. prem. družbi 5 odstotno povišanje cen premoga. Ker je iz zgoraj navedenih tabel razvidno, da družba vsled 5 odstotnega povišanja premogovnih cen ne poviša iz lastnega delavskih plač, marveč le iz žepov konzumentov ter da vsled delavskih zahtev nima prav nikake izgube, je očito, da gre družbi prav po židovsko za tem, da utakne dobiček vsled 5 odstotnega zvišanja premogovnih cen v svoj žep in predvsem pa zato, da delavstvo uklone pod svojo peto, da bi ji v bodočnosti še bolj garalo in znašalo milijonske dobičke! To je mentaliteta židov, nekdanjih avstrijskih oficirjev in Vsenemcev, ki bi radi še teptali in izžemali slovensko ljudstvo, današnje jugoslovenske državljane. — Upamo, da naše oblasti tega ne bodo več dopuščale, če tudi sega Trb. prem. družba s svojimi organi in s svojimi denarnimi sredstvi zelo daleč med naše organe. **Vsaka sila do vremena!** Ko poteče še 7 tednov stavke in se dopolnijo njeni trije meseci, postane nadut nemško židovski duh plah, ker bo država po zakonu dolžna raznati asimilirane in neasimilirane tujerodske izkoriščevalce iz naših rudnikov!

*

ARETACIJE V TRBOVLJAH.

Trbovlje, 31. avgusta. — Zaradi dinamitnega napada na električno centralo v Trbovljah je žandarmerija aretirala okoli 30 rudarjev, med temi tudi starčke, ki so bili edino delavski zaupniki in nič drugega. Tako sta bila aretirana stari zaupnik druge rudarske skupine Jazbec in Aškerc. Ista usoda je zadela Princa, Kačnika in druge, ki so vodili stavko. — Ker je delovanje orožništva pristransko, je pri nas vsepovsod razširjeno prepričanje, da daje navodila v tem smislu Trboveljska premogokopna družba sama. Trboveljska premokopna družba je odpustila iz službe tudi več naših zavednih pristašev, ter jih dala tudi več aretirati, med katerimi je Anton Šuntajs, bivši tajnik kraj. org. NRS. Kaj takega si krajevna organizacija NRS. kakor tudi vsi ostali rudarji, bodisi tega ali onega prepričanja ne bodo pustili dopasti. Jutri se oglasi pri pokrajinski upravi deputacija rudarjev, ki bo poročala o položaju.

Iz prosvetnega življenja.

REPERTOAR NARODNEGA GLEDALIŠČA V LJUBLJANI.

Drama:

Sobota, 1. sept. Hamlet.
Torek, 4. sept. Kar hočete.

Opera:

Nedelja, 2. sept. Nižava.
Ponedeljek, 3. sept. Prodana nevesta.
Sreda, 5. sept. Seviljski brivec.
Začetek vsak večer ob 8. uri.

NARODNO GLEDALIŠČE V LJUBLJANI.

Danes v soboto zvečer ob 8. uri uprizori se v dramskem gledališču Sekspirjevo žaloigro »Hamlet« z g. Zvonimirom Rogozom v naslovni ulogi. Vprizoritev »Hamleta« v naši drami je prvovrstna predstava, ki ima na našo publiko posebno privlačno moč.

V nedeljo zvečer se pa uprizori D'Albertova opera: »Nižava«. Glavne uloge pojejo, in sicer: Marto gdč. Thalerjeva, starega občana Tomasa g. Betetto, posestnika Sebastijana g. Cvejič in pastirja Pedro g. Sovilski. Kapelnik je g. Matačič. Začetek vsakokrat ob 8. uri zvečer. Vstopnice se dobivajo od 10—12 ure dopoldne in 3—5 ure popoldne pri dnevni blagajni v opernem gledališču in pol ure pred začetkom predstave pri večerni blagajni.

— **Gledališki abonma za sezono 1923-24 v Narodnem gledališču v Ljubljani.** Uprava Narodnega gledališča uljudno sporoča, da se podaljša prijavno dobo za bivše abonente, in sicer se sprejemajo prijave starih abonentov še v soboto od 10—12 in 3—5 pop., v nedeljo 2. sept. od 9—12 dopoldne ter dne 3. in 4. sept. od 9—12 in od 3—5 popoldne vsakokrat v veži dramskega gledališča. Od srede 5. sept. dalje pa se sprejemajo prijave novih abonentov. Pri prijavi je plačati prvi obrok abonmaja. **Cene abonmajev:** lože v parterju št. 1—3 Din 2750, št. 4—6 Din 2850, lože v I. redu št. 1—5 Din 3000, št. 6—9 Din 3400, lože v II. redu (balkonske) št. 2 do 3 Din 1600, št. 4—5 Din 1800. **Sedeži v parterju:** I. vrsta Din 750, II.—IV. vrsta Din 700, V.—IX. vrsta Din 650, X.—XI. vrsta Din 550. **Balkonski sedeži:** I. vrsta Din 600, II. vrsta Din 500, III. vrsta Din 400. **Galerijski sedeži:** I. vrsta Din 270, II. vrsta Din 220 in III. vrsta Din 170. Abonma je plačljiv takoj, ali pa v največ štirih zaporednih mesečnih obrokih. I. obrok se plača pri prijavi. Državni nameščenci imajo poseben popust pri celoletnem abonmaju. Cene znižanega abonmaja svedo pri svojem uradnem predstojništvu. **Uradniški abonma se plačuje v 6 zaporednih mesečnih obrokih.**

Dnevne novosti.

Velesejmska številka „JUTRANJIH NOVOSTI"

Jutri izide obsežna velesejmska številka »Jutranjih Novosti«, ki bo vsebovala aktualne članke odličnih osebnosti in gospodarskih strokovnjakov. Prispevki so nam došli v raznih jezikih ter bodo brezdvomno povzdignili pomen in ugled ljubljanskih velesejmov.

Poleg velesejmske vsebine bo vsebovala jutrišnja številka med drugim: **Dokumenti o vzrokih svetovne vojne.** (Nadaljevanje.) — **Dr. Fr. Veber: Problem samoopazovanja. — Šesti čut. — Iz kulturnega sveta. — Več lepih podlistkov, mnogo zanimivosti itd.**

— Današnji številki so priložene položnice. Prosimo one cenj. naročnike, katerim je potekla naročnina, da nemudoma obnove naročnino, ako želijo prejemati list redno in brez prestanka.

— **Minister trgovine in industrije v Ljubljani.** Včeraj dopoldne ob 10.45 je prispel v Ljubljano v spremstvu šefa svojega kabineta g. minister trgovine in industrije g. *dr. Dragotin Kojić.* Na glavnem kolodvoru so ga sprejeli veliki župan g. *dr. Lukan,* dvor. svet. *g. dr. Fr. Marn,* predsednik Trg. in obrtne zbornice g. *Ivan Knez* in prvi tajnik g. *dr. V. Murnik,* dalje predsednik velesejma g. *Fran Bonač,* zastopnik centrale industrijskih korporacij *g. dr. Fran Windischer,* tajnika Industrijske zveze gg. *inž. Mil. Šuklje* in *dr. Golia* ter ravnatelj Trg. šole g. dr. *Böhm.* Minister *dr. Kojić* se je odpeljal po pozdravnih nagovorih v Trg. in Obrtno zbornico in v »Zvezo industrijcev«. V trgovski zbornici ga je pozdravil preds. g. *Ivan Knez.* Minister se je zahvalil v kratkem odgovoru, v katerem je posebno poudarjal, da se čuti med zborničnimi člani kot med svojimi sodelavci. *Dr. V. Murnik* je razkazoval g. ministru zbornično pisarno, ureditev dela in mu predstavil vse uradništvo. V imenu štajerskega privrednega sveta je pozdravil g. ministra *g. Ivan Rebek.* Pri Zvezi industrijcev je pozdravil g. ministra v imenu predsedstva g. *dr. Fran Windischer,* ki je naglašal velik pomen obrti in industrije. G. minister se je zahvalil za prisrčen sprejem, pohvalil lepo delo in uspehe Slovencev ter poudarjal potrebo harmoničnega izpopolnjevanja poljedelstva z industrijo. Nato se je odpeljal g. min. v oddelek ministrstva za trgovino in industrijo v Ljubljani, kjer ga je sprejel dvor. svet. g. *dr. Marn,* ki mu je razkazoval svoj urad in mu predstavil uradništvo. Novi minister, čigar odločnost je že poznata, se je pohvalno izrekel o vseh referatih in obljubil, da dobi Slovenija v njem krepko in močno oporo.

— **Prosvetni minister na Bledu.** Včeraj je odpotoval na Bled prosvetni minister Miša Trifunović, da predloži kralju v podpis več ukazov svojega resorta.

— **Odlikovanje pri zagrebškem ravnateljstvu državnih železnic.** Pri zagrebškem ravnateljstvu državnih železnic so bili med drugimi odlikovani tudi: Franc Debenc, Karel Kremžar, strojni nadzornik, Pavel Dežman in Josip Tuma, strojevodje državnih železnic. Odlikovani so bili z medaljo za civilne zasluge.

— **Iz orožniške šole v Zagrebu.** Te dni je bil zaključen ttretji tečaj, ki ga je obiskovalo precej kandidatov. 13 obiskovalcev je napravilo izpit z odliko, 53 s prav dobrim in 26 z dobrim uspehom. Gojenci bodo poslani na različne orožniške postaje.

— **Mesto predsednika upravnega sodišča.** Na podlagi člena 28. uredbe o poslovnem redu v državnem svetu in pravilnika upravnika sodišča se ima izvršiti izvolitev na eno izpraznjeno mesto predsednika upravnega sodišča. Kandidat mora imeti sledeče predpogoje. Za predsednika more biti postavljen samo oni, ki ima diplomo o dovršeni pravni fakulteti in najmanj 10 let uradniške službe, v sodni ali upravni stroki ali pa kot javni pravozastopnik. Posamezne delne dobe v raznih imenovanih strokah se seštejejo. Predsednik upravnega sodišča ima plače in dodatke kakor predsednik apelacijskega sodišča, po srbskem zakonu o ustrojstvu sodišč. Pravilno opremljene prošnje je poslati ministrstvu pravde v roku 15 dni po objavi tega razpisa.

— **Novi potniški vagoni.** Ministrstvo za promet je dobilo iz Nemčije prvo skupino štiriosnih vagonov, ki so opremljeni z motorji, ki so v zvezi s kolesi ter na ta način s pomočjo posebnega aparata služijo v ogrevanje kupeja. Isti vagoni so opremljeni z avtomatičnimi zavorami najnovejšega tipa, t. j. izuma našega inž. Božiča.

— **V ministrstvu za šume in rude** se pripravlja velik ukaz o unapreditvi, redukciji in premestitvi okrožnih srezkih šumarjev.

— **Vstopnice za III. Ljubljanski velesejm** se prodajajo ob vhodih na sejmišču po 15 Din. Taka vstopnica upravičuje na enkratni obisk prireditve. Legitimacije po 50 Din se dobe isto tam in ima njihov lastnik pravico do poljubnega stopa na sejmišče ves čas trajanja velesejma. Legitimacija pa je neprenosna, zato velja le za osebo, na katero je stavljena in katere lastnoročni podpis nosi. Sejemski organi so vsak čas upravičeni, da se na podlagi ponovnega podpisa prepričajo o identiteti lastnika legitimacije. V slučaju, da se je je poslužila neupravičena oseba, se ji legitimacija odvzame in uniči. Vršila se bo najstrožja kontrola in se bo zlorabo policijsko zasledovalo.

Dne 2. septembra vsi v Kranj k prazniku čitalnice 60-letnice in odkritju spominske plošče pesniku S. Jenku. Čitalnica je eno najstarejših slovenskih društev in je ta dan praznik takorekoč slovenski praznik.

— **Ljubljanska porota.** Naknadno je določena še obravnava proti znani mladi, toda jako podjetni tatici Mariji Godec, ki ima na vesti nebroj tatvin, na soboto dne 15. [illegible]

— **Za geometre.** Geometri, ki so služili 15 let v državni službi in niso bili odpuščeni iz službe disciplinarnim potom iz sebičnih del, smejo vršiti privatno geometersko prakso tudi brez predhodnega polaganja praktičnega in teoretičnega izpita, za civilne geometre.

— **Opozorilo.** Davčna administracija naznanja, da se je odmera davka na poslovni promet za novo otvorjene obrate za dobo od 1. 1. julija 1920 do 31. decembra 1922 izvršila. Davčni zavezanci se opozarjajo, da se jim posebni plačilni nalogi ne bodo dostavljali, pač pa odmerne izkaze reg. št. 6 II. nadstr., soba št. 6, pri mestnem magistratu in pri davčnem uradu za mesto Ljubljano od 1. do vštetega 15. septembra 1923. — Prizivni rok konča 30. septembra 1923.

— **Državna borza dela.** Dela iščejo: viničarji, kovači, stavbni in strojni ključavničarji, železostrugarji, mizarji, zidarji, elektromonterji, krojači tesarji, peki, mlinarji, vzgojiteljice, sedlarji, trgovski sotrudniki, knjigovezi, vrtnarji, laborant, natakarice, pisarniške moči, vajenci, vajenke itd. — V delo se sprejmejo: gozdni delavci, drvarji, livarji, opekarski delavci, mizarji, čevljarji, zidarji, pletarji, slikarji, pleskarji, šivilje za perilo, služkinje, kuharice, kolarji, vajenci itd.

— **Vas Zlogonsko se izloči iz okoliša pošte Brežice in se priklopi pošti Dobova.** S 15. septembrom t. l. se izloči vas Zlogonsko (občina Kapele) iz okoliša pošte Brežice in priklopi pošti Dobova, ki bo izročala pošiljke za ta kraj pomožni pošti Kapele.

— **Petkov ljubljanski trg** je bil kot običajno zadnji trgi tudi dobro obiskan. Za petek so prinesli ribiči precej in to jako lepih rakov po 5 do 6 Din. Na ribjem trgu so bile samo ščuke in klini in sicer po 20 do 30 dinarjev in po 60 do 70 dinarjev. — Posebno lepi so bili klini. Toda postrvi ni bilo. — Maslo sirovo je bilo po 60 dinarjev kuhano po 60 dinarjev, čajno po 75 dinarjev. sir domač po 10 dinarjev in smetana zajemalka po 10 dinarjev. Bogato založen in bil trg z repo in zeljem.

— **Pogreša se** od nedelje, 16. t. m. postajevodja Anton Pipan, Št. Vid-Vižmarje. Ker se domneva, da se mu je omračil um, se prosi vsakogar za podatke na naslov Pavla Pipan, kolodvor Št. Vid-Vižmarje.

— **Pogrešajo že več** dni knjigoveza Dominika Pochyly, ki je bil uslužben v Mariboru in je doma iz Braslave v Češkoslovaški.

— **Petričeva vlomilska družba,** o kateri smo že pred par dnevi poročali, se množi in raziskavajo se še novi člani, ki pa niso sodelovali naravnost pri raznih vlomih, marveč so glavnim tatovom pomagali kot ogleduhi, čuvaji, pazniki in razprodajalci pokradenega blaga. V zadnjih dneh je zaplenila policija po Gorenjskem skoro vse usnje, ki je bilo ukradeno pri Mergenthalerju v Mostah. Našli so tudi štiri ukradena kolesa. Zaplenili so jih pri mehaniku Šušteršiču. Pri tej priliki je razkrila policija tudi, kako znajo gotovi prekupci ravnati z ukradenimi kolesi. Kolesa popolnoma razdele; posamezne dele na novo prepleskajo in jim vtisnejo popolnoma druge, deloma izmišljene tovarniške znake tako, da kolesa sploh skoro ni mogoče spoznati.

— **Izgnan** je iz naše države za vedno kot nevaren tujec Rihard Nesterer iz Wanga v Nemški Avstriji. Glasom odloka pokr. uprave pa mora zapustiti v 3 dneh našo državo tudi nadležen tujec Ervin Altman.

— **600 dinamitnih patron** je ukradel neznan žepar posestniku Francu Stanovniku iz Horjula med vožnjo iz Ljubljane na Drenov grič. Patroni so vredni 1680 dinarjev.

— **Razne nesreče.** V Strahomeru je padel s konja, ko ga je jahal na napajališče, 8-letni Tone Susman. Fant si je zlomil desno roko. — Rudar France Rozman v Trbovljah si je zlomil v rudniku desno nogo. — Povodom snaženja oken je padla s prvega nadstropja na Mestnem trgu v Ljubljani služkinja Ivanka Krompešterjeva. Dekle ima težke notranje poškodbe. — Pri napeljavanju brzojavne žice je udarila žica delavca Ivana Smrkola pr. brz. moj. iz Vseniš pri Drtiji in ga težko poškodovala na levem očesu. Vse poškodovane so pripeljali v ljubljansko bolnico.

— **Dva komata,** eden še nov, oba z opremo in blazinami, sta bila ukradena iz shrambe pod kozolcem pos. Andreju Jernajčiču na Uncu. Komata sta vredna 3500 dinarjev.

— **V Gornji Bistrici** je napadel Marijo Krajčičevo neki neznanec, mal človek, čedno oblečen. Zagrozil ji je z velikim kuhinjskim nožem, da jo zakolje, če mu ne da denarja. Prestrašena žena mu je izročila 440 Din, več ni imela — nakar je ropar odšel.

— **V Kalu** je bilo vlomljeno pri pos. Jakobu Graheku. Tat je odnesel več obleke, dva klobuka, čevlje, moško in žensko zlato uro z verižico in pa nekaj gotovine, v skupni vrednosti okrog 5000 Din.

— **Razne tatvine.** Iz vrtnega salona gostilničarja Franc Dolšaka v Rožni ulici sta bila ukradena 2 bela prta, vredna 500 dinarjev. — V kavarni »Emona« je bil ukraden tehniku Ivo Tekavčiču nov klobuk, vreden 400 dinarjev. Tat je odnesel tudi palico iz bambusa. — Iz veže hiše št. 7 v Gledališki ulici je bilo ukradeno črno pleskano kolo, vredno 1000 Din. — Antonu Koširju iz Pristave pri Borovnici je bila ukradena na glavnem kolodvoru v Ljubljani črna listnica, v kateri je imel okrog 300 Din gotovine.

— **Smrt na bikovih rogovih.** V mali baški vasi Molu se je te dni zgodil redek nesrečni slučaj. Krepak kmečki fant Matija Ivan, je hotel pred kmeti vprizoriti bikoborbo po španskem vzoru. Na njegovem dvorišču se je zbralo vse polno radovednežev, ki bi radi prisostvovali tej izredni igri. Matija je izpustil iz hleva močnega bika in ga pričel dražiti z rdečim predpasnikom in železnimi vilami. Draženje je imelo uspeh in bik se je z vso silo zagnal proti toreadorju. Že pri prvem naskoku ga je nabodel na rogove in zbežal z njim po vasi. Nesrečnež je bil takoj mrtev.

— **Velika svatba v Bački.** V Topoli se je v nedeljo poročila hči nekega bogatega mlinarja. Svatbe se je udeležilo 520 svatov. Zaklani ste bili dve kravi, 5 telet, 3 svinje, 50 gosi, 20 petelinov, 10 puranov in 45 piščet. Porabilo so 5 stotov moke samo za torte, 1700 jajc in 80 kg masla. Napravljenih je bilo 200 tort, snedli so 1200 kg grozdja, 300 kg zabolk, 80 kg sladkorja, 25 kg kave, in spili 1200 litrov vina in 600 litrov piva. — Pa pravijo, da so slabi časi.

— **Težka nesreča v beograjski livarni.** V beograjski livarni železa se je dogodila pred nekaj dnevi redka in težka nesreča, ki bi lahko zahtevala znatno večje posledice in več žrtev. Iz topilne peči se je naenkrat izlilo tekoče železo in poplavilo delavnico. Bližnje delavstvo je bilo takorekoč zalito z gorečo maso. Šest delavcev je ostalo na licu mesta mrtvih, medtem ko jih je bilo precej ranjenih. Tudi poslednji se borijo s smrtjo. Uvedena je bila preiskava, da se ugotovi vzrok in krivica nesreče.

— **Novomeške novosti.** Četrtletni semenj dne 28. avgusta se je nad vse pričakovanje dobro razvil. Vladalo je prav lepo vreme, le popoldne je postalo vetrovno. Rogate živine so privedli do 1000 glav, še več pa prašičev. Lepa živina je bila po večini prodana, posebno debeli voli in plemenske krave. Kupci so došli od vseh strani, iz bližnje in daljne okolice, iz Ljubljane, Metlike, Karlovca, Zagreba in tudi iz sosednih od Italijanov zasedenih naših krajev. A tudi za druge stroke je bil semenj ugoden. Domači in došli trgovci so razstavili svoje blago po stojnicah in dobro prodajali. Sploh je semenj uspel kot malokdaj. Udeležba tujcev se ceni do 5000 oseb. Semenj so počastili s svojo prisotnostjo tudi več poklicnih žeparjev. Tako so odnesli z neke stojnice gotovine za več tisoč dinarjev. Neki zakonski par iz Šmihela si je na semnju prilastil tujega blaga v vrednosti 500 Din, ne da bi se spomnil, da mora to tudi plačati. Budna novomeška policija ju je zato izročila državnemu pravdništvu, da zadostita za svojo zmoto.

— **Še je čas,** da dobiš za 2 Din krasno sobno opravo, moško kolo, kuhinjsko gredenco, zaboj slakorja ali stensko uro, če kupiš tombolsko karto Društva za zgradbo Sokolskega doma v Spodnji Šiški, ki priredi dne 2. septembra t. l. ob lepem vremenu v Tivoli veliko javno tombolo. — Začetek ob 15. uri. — Odbor.

— **Mariborske novosti.** Mesar in gostilničar Vlahovič se je proglasil za insolventnega ter uvedel poravnalno postopanje. Upraviteljem premoženja je imenovan odvetnik dr. Irgolič. Upniki morajo do 15. septembra prijaviti svoje terjatve. Poravnalna razprava se vrši 18. septembra na okrožnem sodišču. — V parni žagi Hochnegger na Koroški cesti zaposlenega strojnika Ivana Kmetiča je pri mazanju zgrabil stroj ter mu zmečkal roko. Odpeljali so ga v bolnišnico. — Zaradi onemoglosti se je v četrtek ponoči zgrudila na Tržaški cesti 63letna Marija Gerbec, stanujoča na Pobrežju. Rešilni oddelek ji je nudil prvo pomoč, na to pa je bila pripeljana domov. — Med krmljenjem je udaril konj 29letnega I. Bačnika, hlapca pri tvrdki Spes, s tako silo, da mu je zlomil levo nogo. Morali so ga spraviti v bolnišnico. — Bivši poveljnik mariborskega 45. pp. polkovnik Draškić, ki je premeščen v Zagreb, se v nedeljo poslovi in odide iz Maribora na novo službeno mesto. V odhodnico priredi vojaška godba svojemu priljubljenemu poveljniku v delejo koncert v mestnem parku, nakar mu zaigra še pred stanovanjem v Vrazovi ulici več komadov.

— **Ptujske novosti.** V sredo, dne 12. septembra se prodajo v mestnem kopališču sledeči predmeti: 2 ladji iz hrastovega lesa, ki ste približno 10 m dolgi in 2 m široki, ter eno vodno kolo za ceno 2500 Din. Kolo in ladji se lahko uporabljajo za mlinarsko obrt. — Pretekli torek se je vršilo IV. predavanje društva jugoslovenskih akademikov v Ptuju. Predaval je cand. med. Kaukler o temi »Živali v službi vede in medicine«. Po končanem predavanju se je razvila živahna debata, katere se je udeležil posebno zdravnik dr. Mrgole, ki nam je v izčrpnem govoru povedal mnogo zanimivosti. Prihodnje predavanje se vrši v torek, dne 4. septembra ob 8. uri zvečer v Narodnem domu; predaval bode stud. med. vet. Herkovič o »Monističnem in dualističnem svetovnem naziranju«. — Priprave za glavno skupščino Ciril-Metodove družbe so v polnem teku in upati je, da bomo znali sprejeti goste na primeren način. Tudi za različne slavnosti in prireditve, ki se bodo vršile prilikom 30letnice našega muzejskega društva v dneh od 1. do 4. septembra t. l., se pripravljamo mrzlično. Mnogo visokih gostov bode naše mesto sprejelo kmalu v svoje naročje in pričakujemo, da Ptuj ne bo ostal za drugimi mesti, kar se tiče gostoljubnosti in prijaznosti. Skrbeti, moramo za to, da uredimo svojim gostom bivanje v našem mestu tako, da bodo odnesli najlepše vtise in da se bodo radevolje spominjali onih dni, ki jih bodo preživeli v naši sredini! — Začetek šolskega leta je tu. Učitelji so se po večini že vrnili s svojih dopustov, da s svežim močmi prevzamejo svojo odgovorno službo. Tudi več mladih obrazov se zopet pojavlja na ulical in kmalu bo naš svet zopet v starem tiru.

— **Vprašanje beograjskega tramvaja.** Da bi se enkrat razčistilo vprašanje glede tramvaja, katero se toliko časa zavlačuje in glede katerega se vodi spor z belgijsko državo, je odredil Fazi, predsednik federativnega sodišča v Bernu in šef arbitraže za rešitev tramvajskega spora, narok za 22. novembra t. l. v Zagrebu.

— **Higijenična česalnica za dame** — O. Fettich-Frankheim, Ljubljana, Kongresni trg št. 19. Negovanje las. Ondulacija. Barvanje z L'Oreal Henne. El. massaža lica. Manicura. Izvršuje vsa lasna dela. Kupuje odpaden in odrezan las po najvišji dnevni ceni. Parfumerija.

— **Kako se kuha dobra kava.** Staro je izkustvo, da okus kave ne zavisi samo od vrste, nego v veliki meri tudi od priprave iste. Baš dobre vrste kave zahtevajo osobito brižljiv postopek, ker se inače ne more razviti njih fini okus in dober duh. — Tvrdka Meinl, ki se že nad dve generaciji bavi gotovo izključno s trgovino kave, razpolaga z lastnim strokovnjakom, kateri stalno obiskuje one dežele, v katerih Meinlove tvrdke poslujejo (Jugoslavija, Avstrija, Čehoslovaška, Italija, Madžarska, Poljska). Svrha tem potovanjem je, da se po eni strani navajajo naše spoštovane gospodinje v dobrem pripravljanju kave, z druge strani, da se izkoristijo i njihove skušnje v tem pogledu. Zato si dovoljujemo opozoriti naše čitatelje, da bo dotični gospod dne 1. septembra deloval v tukajšnji podružnici tvrdke Meinl, Ljubljana, Šeleburgova ulica 3, ter si dovoljuje uljudno pozvati poedine trgovce njihove goste kakor vsakega, ki se za stvar zanima, na brezplačno poskušanje strokovno pripravljene kave.

Sokolski vestnik.

— **V nedeljo 2. septembra t. l.** se vrši ob lepem vremenu v Tivoli velika javna tombola Društva za zgradbo sokolskega doma v Spodnji Šiški. Glavni dobitki: Sobna oprava za zakonski par, moško kolo, kuhinjska gredenca, zaboj sladkorja in stenska ura so razstavljeni v izložbi tvrdke Gorup v Prešernovi ulici in pri urarju gosp. Krapežu na Jurčičevem trgu. Razen tega je še nebroj kvatern in činkvinov. — Segajte pridno po tombolskih kartah, ker nihče ne ve, kje ga čaka sreča. — Odbor.

Vrtnarska razstava v Ljubljani.

Zadruga vrtnarjev v Ljubljani je priredila letos svojo drugo vrtnarsko razstavo, in sicer v jahalnici na Bleiweisovi cesti.

Slovesna otvoritev se je vršila včeraj ob 10. uri dopoldne. K otvoritvi so prišli razni gostje, in sicer vel. župan **dr. Lukan,** preds. viš. šol. sveta in zast. min. za uk in bogočastje **dr. Fr. Bevk,** vseučiliški profesor **Jesenko,** obč. svet. in podžupan **dr. Stanovnik,** zastopnik mest. mag. **dr. Zarnik,** prof. trg. akad. **Böhm,** šef odd. min. za industrijo in trgovino **dr. Marn,** polic. ravnatelj **dr. Gustin,** tuji zastopniki: Francije **Paul de Flache,** Italije **De Comelli,** Češkoslovaške **dr. Zahorsky** in Nem. Avstrije **dr. Kohlruss,** dalje zastopniki Trg. in obrtne zbornice **I. Knez,** Zveze obrtnih zadrug **E. Franchetti,** zast. velesejma ljubljanskega preds. **I. Bonač** in pa zastopnika Obrtne banke **Fr. Kavčič** in ravnatelj **Dolenc.** Duhovščino je zastopal škof **dr. A. B. Jeglič.**

Takoj po prihodu velikega župana **dr. Lukana** so vstopili gostje v krasno razstavišče, kjer jih je pozdravil starosta slovenskih vrtnarjev **g. Korsika.** Zahvalil se je gospodi za poset, jih prosil za nadaljno naklonjenost slovenskemu vrtnarstvu in še posebno pozdravil s krepkim »Živela!« našega **kralja Aleksandra in kraljico Marijo.** Starčku, ki je bil vidno ganjen, se je zahvalil za pozdrav veliki župan **dr. Lukan.** V otvoritvenem nagovoru je poudarjal g. vel. župan neizcrpno bogastvo naše lepe kraljevine, bogastvo, ki pa zahteva pridnih in delavnih rok. In te imamo v našem pridnem, zavednem in naprednem obrtniškem stanu, ki ne štedi truda in dela za našo povzdigo. Vlada se tega v polni meri zaveda in bo te marljive delavce rada in povsod podpirala. Oko in duša človeka hrepenita po lepoti in iščeta cvetico. In naše vrlo vrtnarstvo izpolnjuje v tem oziru važno nalogo v življenju človeštva in zato tudi zasluži vsestransko podporo. Naše vrtnarstvo se je razvilo že na jako visoko stopnjo. Že prej so bili naši vrtnarji priznani, res lepo in vzorno pa se je razvilo vrtnarstvo v naši prosti svobodni domovini. Želim torej našemu vrtnarstvu popoln uspeh in še nadaljni velik razvoj in ga v to ime pozdravljam in otvarjam drugo razstavo. V imenu min. za trg. in obrt je iskreno pozdravil razstavljalce **dr. Marn.** Zastopnik vseučilišča prof. **Jesenko** je poudarjal, da pozdravlja univerza vsak kulturni napredek. Toplo pozdravlja tudi lep razvoj našega vrtnarstva, ki je v ozki zvezi z višjo šolo, ki hoče vedno podpirati s strokovnim znanjem stremljenja in ugoden razvoj vrtnarstva. Čestita našemu vrtnarstvu na res lepih uspehih v prid vrtnarjem in v veselje vsem, ki ljubijo cvetje. — V imenu obč. zastopa je pozdravil podžupan **dr. Stanovnik,** ki je izražal veselje nad to kot nad vsako domačo prireditvijo. Ta razstava nam kaže mnogo truda, dela in strokovnega znanja. Pozdravlja razstavljalce v nadi, da njihovo delo procvita, čestita jim in želi dober uspeh in napredek. Zaključno je pozdravil v imenu trg. in obrt. zbornice g. **I. Knez** ter jim želel mnogo uspeha.

Nato so si gostje v spremstvu razstavljalcev ogledali razstavo.

Razstavili so Viktor **Korsika,** Ignac **Strekelj,** Viktor **Bajt,** Fr. **Herzmansky,** Matija **Keše,** I. **Bizovičar,** Pavel **Šimenc** in Anton **Ferant.** Cela razstava je zasnovana v podobi podkve, v sredini pa je krasna ovalna skupina, nad katero se dviga v sredini lepo okinčan kip našega kralja.

Omenimo le še, da so skupine posameznih vrtnarjev jako okusno in lepo sestavljene. Posebno lepa je velika skupina, ki so jo sestavili razni vrtnarji, in ki nam prispodablja razvoj cvetice z razvojem rožne kraljice v japonski pravljici. V ozadju pa je velika, lepa slika, ki nam predoči lepo japonsko pokrajino. To sliko je risal g. **Skružny.** Cela razstava je lepo umetniško delo, prestavlja nas v pravi cvetlični raj in jo priporočamo vsakemu, posebno pa vsem ljubiteljicam in ljubiteljem naših cvetic.

Sport in turistika.

— **Ženski lahkoatletični meeting** se vrši danes popoldne na igrišču Ilirije. Pričetek ob 16. uri 30 minut. Doslej je prijavljeno znatno število tekmovalk S. K. Ilirije in S. K. Jadrana. Finale na 60 m, 100 m in 200 m se vrši jutri med prv. tekmo Gradjanski : Ilirija.

— **Prvenstvene tekme 2. t. m.** V nedeljo 2. t. m. dopoldne se vršita prvenstveni tekmi Primorje : Slavija (igrišče Primorja ob 10. uri 45 minut) in Slovan : Svoboda (igrišče Ilirije ob 9. uri 30 minut). Tekmi otvarjata jesensko prvenstveno tekmovanje Ljublj. nogom. podsaveza.

— **Gradjanski : Ilirija. — Prvenstvo Jugoslavije.** Prvenstvena tekma med Gradjanskim Š. K. iz Zagreba in našo Ilirijo se vrši jutri 2. septembra ob pol 16. uri na prostoru Ilirije. Nastop Gradjanskega Š. K., ki pomeni v Ljubljani vedno športni dogodek prve vrste, povzroča tokrat z ozirom na važnost in značaj tekme posebno veliko pozornost in interes. Gradjanski Š. K. velja po svojih izvrstnih, večjidel zmagovitih rezultatih proti mednarodnim protivnikom kakor n. pr. v Španiji, proti monak. Wackeru, proti praški Sparti itd. za najmočnejšega reprezentanta jugosl. športa, kateremu se priznava mednarodno prvorazrednost. Za nedeljsko tekmo prisojajo zagrebški listi Gradj. Š. K. seveda boljše šanse, vendar pa pristavljajo, da po igri Ilirije proti Hajduku in po rezultatu proti Concordiji presenečenja niso izključena. — Predtekmo igrata ob pol 14. uri Akad. S. K. in rezerva Ilirije. — Predprodaja vstopnic pri tvrdki J. Gorec, Dunajska cesta.

Šolstvo.

— **Jugoslovenski konservatorij in glasbena šola Glasbene Matice v Ljubljani.** Odbor Glasbene Matice v Ljubljani uljudno sporoča, da se prične vpisovanje v glasbeno šolo in konservatorij v sredo, dne 5. septembra t. l. ter traja isto do vštevši srede 12. septembra t. l. Vpisuje se vsak dan, razven nedelje od 9. do 12. ure dopoldne in od 3. do 5. ure popoldne v pisarni Glasbene Matice, Gosposka ulica št. 8, I. nadstr. Učenci naj pridejo k vpisovanju v spremstvu svojih staršev odnosno njih namestnikov ter morajo plačati 10 Din vpisnine, za kateri znesek pa dobe kontrolne knjižice glede kontrole obiska pri pouku ter 25 Din članarine za svoje starše. Ukovina za šolsko leto 1923/24 je sledeča: Gojenci glasbene šole plačajo za klavir ali vijolino mesečno 70 dinarjev, pri tem imajo tudi brezplačen pouk v splošni glasbeni teoriji in v mladinskem petju. Učenci konservatorija pa plačajo za vsak predmet 90 Din mesečno, samo solopetje stane 150 Din mesečno, teoretični predmeti, kakor harmonija, oblikoslovje in kontrapunkt pa stanejo 15 Din mesečno. Matica sprejema tudi učence samo za glasbeno teorijo in mladinsko petje proti odškodnini 15 Din mesečno. Dne 12. septembra popoldne ob 3. uri se naznani vsem gojencem natančen urnik in dne 14. septembra se začne v vseh predmetih redni glasbeni pouk. Starše in namestnike prosimo, da pravočasno vpišejo svoje otroke, ker je to v interesu rednega in točnega pouka. Za mesec september je plačati le polovično ukovino.

Iz družtvenega življenja.

— **Izlet v Vevče** priredi za svoje članstvo in prijatelje društva »Slovensko trgovsko društvo Merkur v Ljubljani« dne 8. septembra t. l. v svrho ogleda Vevške papirnice. Skupen odhod z vlakom ob 8. uri zjutraj iz južnega kolodvora. Zbirališče pred odhodom vlaka pred južnim kolodvorom. Kdor se želi izleta udeležiti, naj se prijavi najkasneje do pondeljka, dne 3. septembra t. l. opoldne v društveni pisarni, Gradišče št. 17, I. nadstr. (telefon št. 52). — Odbor.

Dopisi.

— **Slovenska Bistrica.** V nedeljo dne 2. septembra priredi Gornjebistriška požarna bramba na vrtu gostilničarja Gunčerja veselico s srečolovom, tombolo, šaljivo pošto, plesom itd. Pri veselici sodeluje društvena godba. Za dobro vsestransko postrežbo je poskrbljeno. Čisti dobiček je namenjen za nabavo društvenega orodja. — V petek, dne 7. septembra ob 20. uri pa igrajo mariborski akademiki v hotelu Beograd Nušičevo igro »Navaden človek«.

PRISTNA SCHÖLLER VOLNA ZA STROJNE PLETENJE IN ROČNA DELA
ZALOGA
GASPARI & FANINGER
MARIBOR
TRIKOTAŽA VSEH VRST

Borzna poročila.

Beograd, 31. avgusta. Devize. Dunaj 0.1295—0.13, Berlin 0.00085—0.00090, Budimpešta, povpraševanje 0.52, Bukarešta 42.75—43, Italija 402.50—403.50, London 427.75—428, New York, ček 93.40—93.60, Pariz 527—530, Praga 275.50—276, Švica 1690—1695. — Valute. Francoski franki 525—528.

Zagreb, 31. avgusta. Devize. Dunaj 0.13—0.1320, Berlin 0.0009—0.0011, Budimpešta 0.49—0.53, Bukarešta 41—42.50, Italija 400—402, London 426—428, New York, ček 92.50—93.50, Pariz 520—527, Praga 275—277, Švica 1680—1690, Varšava 0.04—0.045. — Valute. Dolarji 91.50—92.50, italijanske lire 392.50—397.50.

Curih, 31. avgusta. Berlin 0.000045, New York 554, London 25.20, Pariz 31.15, Milan 23.67, Praga 16.30, Budimpešta 0.003125, Bukarešta 2.50, Beograd 5.95, Sofija 5.25, Varšava 0.0023, Dunaj 0.0078, avstrijske krone 0.0078.

Praga, 31. avgusta. Dunaj 4.65, Berlin 0.00270, Rim 147.50, avstrijske krone 4.64, italijanske lire 144.75, Budimpešta 17.75, Pariz 192.75, London 155.125, New York 34, Curih 617.75, Beograd 36.875.

Dunaj, 31. avgusta. Devize. Beograd 766—770, Berlin 0.55—0.65 (za 100 mark), Budimpešta 3.75—3.85, Bukarešta 317—319, London 322.000—323.000, Milan 3004—3016, New York 70.935—71.185, Pariz 3972—3988, Praga 2080—2090, Sofija 658—662, Curih 12.805—12.855. — Valute. Dolarji 70.560—70.960, levi 636—644, nemške marke 0.54—0.64 (za 100 mark), angleški funti 320.200—321.800, francoski franki 3930—3960, italijanske lire 2980—3000, jugoslovenski dinarji 757—763, romunski leji 296—300, švicarski franki 12.690—12.770, češkoslovaške krone 2062—2078, madžarske krone 2.00—2.20.

Berlin, 31. avgusta. Dunaj 14.763, Milan 442.890, Praga 3005.235, Pariz 582.540, London 46,882.500, New York 10,277.250, Curih 1,865.325, Beograd 109.725.

Glavni urednik: Ivan Podržaj.
Odgovorni urednik: Miha Gaberšek.
Last »Zvezne tiskarne« v Ljubljani.

Vremensko poročilo.

„Jutranje Novosti." — Ljubljana, dne 31. avgusta 1923.

Kraj	Čas	Zračni tlak	Zračna temper.	Veter	Oblačno 0 — 10	Padavine mm
Ljubljana	7	763·5	14·8	brezv.	jasno	
Ljubljana	14	762·6	24·2	„	„	
Ljubljana	21	762·1	20·7	„	„	
Zagreb	7	764·1	18·0	„	„	
Beograd	7	764·0	17·0	„	„	
Dunaj	7	765·5	16·0	jugozap.	„	
Praga	7	766·4	9·0	jug	več. obl.	
Inomost	7	763·6	13·0	brezv.	obl.	

Barometer: stanovit — Temperatura pojema

MALI OGLASI.

Cena oglasom do 20 besed Din 5·—; vsaka nadaljna beseda 25 para, z davščino vred.

Blazine, žima

morska trava. Peter Kobal Kranj, Glavni trg tvornica vseh vrst blazin in žime in morske trave, modroce na peresih. Specijelna tvrdka za izdelovanje kludbgarnitur. — Najnižje cene! — Najsolidnejši izdelki! — Zahtevajte oferte in cenike!

Hiša

s 8 sobami, 2 kuhinjama, kletjo, močno zidana, pripravna za vsako obrt ob železniški progi Zidanimost — Zagreb tik kolodvora, poleg vrt za zelenjavo, 2 orala njive, hlev za živino in svinjaki se ceno proda. Stanovanje takoj na razpolago. Dopise pod „Ugodna prilika" na upravo tega lista.

Kompanjona

za novo tovarno v večjem mestu Slovenije, s kapitalom Din. 500.000.— se sprejme. Jako dobičkanosno, brezkonkurenčno podjetje. Lastno tovarniško poslopje z vsemi stroji dogotovljeno. Ponude pod „Nova tovarna", na Aloma Company, anončna družba, Ljubljana, Kongresni trg 3.

Izredno neprijetno je,

ako se pri turah in dolgotrajni poti pojavi suhota v grlu. Zato vsak pameten turist in športnik uporablja namesto tobaka in alkohola Wrigleyev žvečilni gumi. General. zastopstvo drogerija »Adrija«, Ljubljana, Šelenburgova ulica.

Akademik,

absolvent knjigovodstvenega tečaja, zmožen trgovskega računanja, slovenske in nemške stenografije, išče službe. Ponudbe pod »Maribor« na upravo lista.

Slovenec,

živeč stalno v Trstu, sprejme mesto stalnega poročevalca za kak ugledni, slovenski politični list. Pogoji po dogovoru. Naslov pri upravi lista..

Žaga in mlin

s štirimi kamni ter s strojem za izdelovanje kaše, z vodno silo, skozi celo leto v polnem obratu, v zelo prometnem kraju, 15 minut od želez. postaje, se z pripadajočim stanovanjem, event. z zemljiščem in gospodarskimi poslopji radi bolezni takoj po ugodni ceni proda. Zelo pripravno za lesno trgovino. Podrobna pojasnila daje Ivan Ogorelc, posestnik v Rigoncih št. 9. p. Dobova pri Brežicah.

Stanovanje

iz dveh sob, kuhinje s pritiklinami se zamenja z enakim v sredini mesta. Ponudbe pod: „Stanovanje št. 5.070" na upr. lista.

Mesto šepetalca.

Sprejme se muzikalnega čitanja zmožen sufler za operne predstave v gledališču. Prijave na upravo Narodnega gledališča v Ljubljani.

Otvoritev

špecijalne zaloge tapetniških izdelkov. — Žima vseh vrst — morska trava — vsi v to stroko spadajoči predmeti. Točno in solidno delo po naročilu in popravila. Se priporoča **Rud. Sever,** preje Brata Sever, tapetnik in dekorater, Ljubljana, Gosposvetska cesta št. 6.

Stanovanje

ali večjo prazno sobo tudi v okolici išče iz Trsta izgnana družina državnega uradnika. Nujno. Ponudbe na Andrej Škulj, Resljeva cesta 24/II.

Kinoaparat

se proda za 5.500 Din. Naslov pri Aloma Company, anončna družba, Ljubljana, Kongresni trg 3.

Bivši

železniški pisarniški poduradnik z znanjem štirih jezikov želi primerne službe. Naslov v upr. lista.

Suho grlo

se običajno pojavlja pri dolgotrajni hoji, težkem delu in pri strastnem kajenju. Tej neprijetnosti se turisti, delavci in strasten kadilec izogne na ta način, da zveči Wrigley-ev gumi. Generalno zastopstvo drogerija »Adrija«, Ljubljana, Šelenburgova ulica.

Prodam konja

$4^1/_2$ letnega, svetlo rujavega, cca 15 pesti visokega, izvrstne krvi, ter **kobilo,** $3^1/_2$ letno, angleško-arabsko, temnorujavo, plemenite krvi; oba prvovrstna dirkača, brezhibna za vožnjo in pod sedlom. Naslov pove uprava lista.

Lak jahalni škornji

v skoro novem stanju z lesnimi kopiti po primerni ceni naprodaj. Aleksandrova cesta štev. 16 pritlično desno.

Celjani!

Poslužujte se krojaške delavnice Matija Stipčič-a v Zavodni št. 40. Solidno delo. Točna postrežba. Cene konkurenčne.

Stanovanje

za večjega dijaka srednje šole se išče pri kaki dobri profesorski rodbini. Reflektira se na dobro oskrbo. — Ponudbe na upravo lista pod »Dobro nadzorstvo«.

Hišnim posestnikom

plačam 5.000 K mesečno za stanovanje v stari hiši 6 sob s pritikl. v Ljubljani. Dr. Arnejc, Ljubljana, Gradišče 4.

Pisalni stroj

skoro nov, dobro ohranjen, znamke Blickensderfer z vidno pisavo naprodaj. Istotako motorček $^1/_{16}$ HP 220 W za istomerni tok in 100 m bakrene 8 G-žice 1·5 mm z gumeno izolacijo. Naslov pove uprava lista.

Dobrosrčnim in premožnim slojem.

Invalidna družina brez vseh dohodkov, katere oče je invalid z 100% dela nezmožnostjo, mati pa tudi slaba, brez strehe in brez premoženja, skratka brez vsega, prosi dobrosrčne premožne sloje, da bi ji pomagali, bodisi v denarju, živežu ali obleki, ker so otroci vsi nagi in lačni. Naslov se izve v glavnem tajništvu NRS v Ljubljani.

Mesečna soba

eventuelno s sostanovalko se išče za takoj. Ponudbe na F. K. Kaiser, puškar, Ljubljana.

Klavir

skoraj nov, tvrdke Lanberger & Gloss. Fino in solidno delo iz predvojne dobe. Ogleda se ga lahko med 13. in 18. uro. Naslov v upravi lista.

Zastopstvo

katerekoli stroke za Štajersko, prevzame večja tvrdka v Celju. Pisarna in lepo, suho, obsežno skladišče pri kolodvoru. Ponudbe na upravo lista.

„Pri Lozarju"

staroznana gostilna poleg cerkve Sv. Jakoba priporoča dobro domačo kuhinjo, prvovrstna vina ter na novourejena prenočišča. Se priporočata. Fr. in Iv. Dolšak

Teodor Korn, Ljubljana,

Poljanska cesta 8

se priporoča cenj. občinstvu za izvrševanje vsakovrstnih kleparskih in vodovodnih inštalacijskih del ter za pokrivanje streh. Vsa stavbinska in kleparska dela v priznano solidni izvršitvi. — Proračuni brezplačno in poštnine prosto. — Popravila točno in po najnižji ceni. Pločevinasta ambalaža kakor kante za firnež, olje, bencin, doze za barve, kandite in konzerve.

Industrija perila

POVH & MEDIC

Novomesto (Slovenija).

Razstavni paviljon

„H" št. 300.

Eau de Cologne Louis XIV.

se odlikuje posebno s svojim finim ugodnim, osvežujočim vonjem, ter se porablja kot parfum in z izrednim uspehom za negovanje obraza in telesa. Cena 1 *l* Din. 150 $^1/_2$ *l* Din. 80. Steklenico je prinesti seboj.

Uran-Parfumerija

Ljubljana, Mestni trg 11.

Oglašujte v „Jutranjih Novostih".

Za naše malčke!

Najcenejše in najhvaležnejše darilo našim malim je:

Moj zverinjak

knjiga s 45 slikami in k tem spadajočim besedilom, za pouk in kratek čas Din 6·—

Moji ljubčki

živalske slike za naše malčke na trdem močno vezanem kartonu Din 15·—.

Mladi slikar

10 tiskanih predlog za pobarvanje z akvarel-barvam ali pastel-barvniki Din 4·—

Črnipeter

staroznana, vesela družabna igra za zimske večere. 1 igra Din 4·—.

Vse se dobi v

Zvezni tiskarni in knjigarni v Ljubljani, Marijin trg 8.

Delavnica

za precizno mehaniko

Viljem Sequart

Ljubljana

Šelenburgova ulica 4 (na dvorišču).

Solska in precizna risalna orodja.

Merilni instrumenti.

Merila in tehnične potrebščine.

Marija Rogelj

Ljubljana, Lingarjeva ulica 4

manufakturna trgovina perila za dame in gospode.

Blago dobro. Cene nizke.

Obiščite paviljon G št. 254!

Tovarna zamaškov

E. POMERANZ

(Dunaj III/2, Ditscheinergasse 3).

Skladišče za SHS: Maribor.

Tovarna izdeluje vse vrste zamaškov kakor vinske, pivske, šampanjske, medicinske in za sode. Cene zmerne. — Postrežba točna in solidna. — Razpošiljatev franko in zacarinjeno v vsak kraj SHS.

Najpopolnejši pisalni stroj sedanjosti!

Tudi na obroke!

The Rex Co., Ljubljana

Telf. 268 int. Ustanovljeno 1906. Gradišče 10.

Zahtevajte ponudbe.

Paviljon „H" št. 290.

Naznanilo.

Cenj. občinstvu vljudno naznanjava, da sva staroznano gostilno

„Pri Zeksarju"

na Dunajski cesti št. 6 v Ljubljani

popolnoma prenovila in izdatno povečala. Novi prostori so jako udobni, svetli in zračni. Lep vrt, zračna veranda. Postrezala bodeva kakor dosedaj tudi v bodoče z okusno kuhinjo, pristno pijačo in vedno svežim pivom.

Za cenjeni obisk se priporočata

Aleš in Rezi Zalaznik.

Tovarna kanditov

Fran Rezman

Maribor

Aleksandrova cesta 57

priporoča vse vrste kanditov (bonbonov) po najnižjih tovarniških cenah.

Zahtevajte cenik!

GRADBENO PODJETJE

ING. DUKIČ IN DRUG

LJUBLJANA, Bohoričeva ul. 20.

L. Mikuš

Ljubljana, Mestni trg 15

izdelovatelj dežnikov

Zaloga **sprehajalnih palic.**

Popravila točno in solidno

Domaća tvornica bičeva, Glina

nudja svoj prvorazredni proizvod.

Uzorci su izloženi na Ljubljanskom velesajmu po 1. do 10. rujna u paviljonu „I" broj 418.

Brzojavke: Globus Vrhnika. Telefon interurban Vrhnika 10.

Konzervna tovarna

„GLOBUS"

na Vrhniki pri Ljubljani

priporoča vse mesne konzerve, pastete in druge izdelke. Naznanja, da je pričela letos z izdelovanjem sadnih in sočivnih konzerv. Sprejema naročila za izdelovanje pločevinastih doz.

Na velesejmu lastni paviljon.

„SLOGRAD"

SLOVENSKA GRADBENA IN INDUSTRIJSKA D. D.

TELEFON INTERURBAN štev. 180.
BRZOJAVI: SLOGRAD.

LJUBLJANA

TEHNICNA PISARNA LJUBLJANA 7.
FRANKOPANSKA CESTA štev. 151.

Izvršuje: stanovanjske hiše, trgovska poslopja, moderne industrijske zgradbe, betonske in železobetonske konstrukcije, vse vrste vodnih naprav na podlagi 25 letnih izkušenj.

Specijaliteta: železobet. cevi za vodne naprave in vodovode.

Zastopa: Patent dr. inž. Empergerja za izvrševanje konstrukcij iz armiranega betona z litoželeznimi vložkami za visoke tlačne napetosti kakor pri skladiščih, „silo", mostovih in podobno.

Izdeluje: vse vrste tehničnih projektov in statičnih proračunov.

Izdaja in tiska »Zvezna tiskarna in knjigarna« v Ljubljani.

Vatikan in vprašanje vojne krivde.

Ker je nedavno v »Jutru« sprožil neki »evangeljski katoličan« vprašanje, koliko je resnice na tem, da je bil papež udeležen gonje za svetovno vojno, objavljamo tozadevno avtoritativnejše mnenje, ki ga je napisal Hellmut von Gerlach v »Neue Zürcher Zeitung«. Gerlach piše med drugim:

»Leto dni sedi v neki bavarski ječi po bavarskem izjemnem sodišču na 11 let težke ječe obsojeni socijalist in novinar Fechenbach, ki je bil privatni tajnik umorjenega Kurta Eisnerja. To kazen so mu prisodili zato, ker je v spomladi l. 1919 izročil švicarskemu žurnalistu René Payot-u ono brzojavko, ki jo je bavarski poslanik pri Vatikanu, von Ritter, poslal 24. julija 1914 iz Rima v Monakovo. Payot je 29. aprila 1919 objavil to brzojavko v sledečem tekstu:

»Baron de Ritter au Gouvernement Bavarois.

Le pape approuve une action énergique de l'Autriche contre la Serbie. Karsek espère que, cette fois, l'Autriche tiendra le coup. Il se demande quand elle pourrait faire la guerre si elle n'était pas même résolue à repousser par les armes une agitation étrangère qui a amené le meurtre de l'archiduc et qui, en égard à la situation actuelle de l'Autriche, met en danger son existence. Dans ses déclarations se révèle la crainte de la Curie romaine à l'égard du panslavisme. — Signé: Ritter.«

V informacijo bodi povedano, da pomeni »Karsek« kratico za kardinalni državni tajnik (Kardinalstaatssekretär). Sedaj je ugotovljeno, da je Payot dotično brzojavko popačil na ta način, da je izpustil nekatere bistvene besede. Socijaldemokratski poslanec Dittmann je prečital nedavno, ko je vložila njegova stranka o priliki Fechenbachove obsodbe interpelacijo radi justičnega umora, *originalni* tekst brzojavke, ki se pravilno glasi:

Rim, 24. junija 1914.

Minister zunanjih zadev, Monakovo.

Papež odobrava oster nastop Avstrije proti Srbiji in ne ceni v slučaju vojne z Rusijo ruske in francoske armade. Državni tajnik upa, da bo Avstrija tokrat vztrajala, saj ni jasno, kedaj bi se ji nudila prilika za vojno, če ne bi bila pripravljena, z orožjem zavrniti inozemsko agitacijo, ki je dovedla do sarajevskega atentata in ki spričo sedanje konstelacije ogroža eksistenco Avstrije. Iz tega je razvidna silna bojazen kurije pred panslavizmom. von Ritter, l. r.

Potemtakem manjka v Payotovi obelodanitvi brzojavke v »Journalu«, kar v prvem stavku konec« (papež) »ne ceni v slučaju vojne z Rusijo ruske in francoske armade.«

Že Payotov tekst je silno kompromitujoč za Vatikan, ki stoji pred nami kot vojni hujskač. Še bolj kompromitujoč pa je nepopačen originalni tekst. Podcenjevanje ruske in francoske armade s strani dobro informiranega Vatikana je napravilo tako v Monakovem kakor na Dunaju silen vtis. Morebitno nagnenje, biti napram Srbiji vendarle nekoliko popustljivejše, je moralo biti v kali uničeno, če je Habsburgovcem in Wittelsbachovcem enako vredna avtoriteta tako podcenjevala silo ruske in francoske armade. Na Dunaju in v Monakovem so lahko rekli: napram Srbiji si lahko dovolimo vse. Armadi dvozveze sta neporabni. Rusija in Francija se ne boste resno zavzeli za Srbijo. Če bi pa kaj poizkusile, potem spričo manjvrednosti njunih armad ni treba mnogo riskirati. Brzojavka g. Ritterja ni bila brez vsakega upliva na izbruh svetovne vojne. Mednarodni interes veleva, da se ta zadeva, kakor je sicer temna, vendarle razčisti.

Mogoče je samo dvoje: Recimo, da je Ritterjeva brzojavka točno precizirala stališče tedanjega papeža. V tem slučaju zadene papeža velik del sokrivde na izbruhu svetovne vojne. Ali pa je Ritter zavestno, oziroma malomarno podtaknil papežu izjavo, ki je v resnici ni podal. V tem slučaju bi bil Ritter eden najhudobnejših krivcev v svetovni zgodovini.

Kdor pozna modro rezerviranost Vatikana v vseh političnih vprašanjih, ki katoliške cerkve naravnost ne zadevajo, bo raje obdolžil g. Ritterja, nego papeža. Značilno je le, da je von Ritter še danes poslanik Bavarske pri Vatikanu. S tem dejstvom postaja zadeva še bolj temna.

Objava Ritterjeve brzojavke je bila v Fechenbachovi razpravi potom klerikalne porote v klerikalno vladani Bavarski pod kazensko pretnjo prepovedana. Objava se je izvršila šele nekaj mesecev pozneje v neki brošuri, ki jo je spisal komorni sodni svetnik Freymuth v Berlinu na vzpodbudo »Republikanske državne zveze« ter nemške lige za človečanska prava. Objava je vzbudila po vsej Nemčiji ogromno pozornost. Z njo se je bavil tudi Vatikan. Potem je utihnilo vse. G. von Ritter je pa ostal v — Rimu.

Sedaj je obelodanitev popolnega teksta brzojavke po zastopniku Dittmannu v nemškem Reichstagu spravila to vprašanje v novo fazo. Vatikan je doslej molčal in trpi g. Ritterja pri sebi kot zastopnika. Molči pa tudi bavarska vlada, ki pušča Ritterja še nadalje v Rimu.

Ta skrivnostni molk se mora zlomiti. Pritisniti mora javno mnenje vsega sveta. Vse, kar zadeva vprašanje vojne krivde, se tiče človeštva. Človeštvo ima pač *pravico,* doznati, *koga zadene* precejšen *del odgovornosti na izbruhu svetovne vojne.* Ali spada Vatikan med sokrivce? Sedaj je vrsta na Vatikanu, da se točno in jasno izrazi o brzojavki g. von Ritterja.

— **Prebivalstvo današnje Madžarske.** Glasom rezultatov ljudskega štetja iz leta 1920 obsega današnja Madžarska 88.906 kvadratnih kilometrov s 7,685.294 prebivalci. Narodnostno vprašanje skoraj ne obstoja, ker je 90 odstotkov prebivalstva madžarske narodnosti. Po materinem jeziku je 7,147.053 Madžarov, 551.711 Nemcev, 141.882 Slovakov, 36.858 Hrvatov, 23.760 Romunov in 22.446 Srbov. Število Nemcev je padlo, in to predvsem radi madžarizacije Budimpešte. V letu 1920 je bilo največ katolikov. Njihovo število je znašalo 5,096.729, grkokatolikov je bilo 175 tisoč 274, ostalo prebivalstvo je razdeljeno med druge veroizpovedi. Značilno je, da se je dalo v letu 1920 krstiti 16 tisoč Židov; jim pač boljše kaže tako.

Spomini g. Asquitha.

Bagnolles (Orne), avgusta.

»*Sunday Times*« so objavile v minulih tednih šest publikacij bivšega ministrskega predsednika Asquitha o vzroku svetovne vojne ter o dogodkih, ki jih beleži zgodovina neposredno pred gigantskim klanjem. Zadnji, obenem tudi najvažnejši članek obravnava zavratne oziroma žaljive predloge Nemčije napram Angliji in Franciji, ki so merili na to, da se konflikt lokalizira. To je pomenilo v nemškem smislu: Rusijo in Srbijo stisniti s pomočjo premoči dvozveze ob — steno.

Kakor znano, so mnogi francoski krogi očitali Angliji, da je pustila koncem julija ter začetkom avgusta 1914 s svojo neodločnostjo Nemčijo v prepričanju, da ji ni treba v vseh okolščinah računati z angleško fronto. »Če bi bili berolinski vojni hujskači vedeli, da se bo zganil tudi britanski imperij, ako bi Nemčija napadla Francijo, potem ne bi bilo usodnih sklepov, ki so spremenili polovico Evrope v kup razvalin, sprejeli s tolikim cinizmom, kakor se je to dogodilo.« Te besede je zapisal dodatno k govoru g. Poincaréja še pred par dnevi zelo odličen francoski publicist. Gospod Asquith izjavlja o tem sledeče:

»Zatrjevalo se je, da bi se bila vojna med velesilami morda onemogočila, ako bi bil Sir Edward Grey takoj ob početku krize jasno opredelil naše stališče in dal Nemcem razumeti, da smo vsikdar pripravljeni, postaviti se ob stran Francije in Rusije. To mnenje, o katerem so pozneje razpravljali tudi angleški kritiki, se je pojavilo že med pogajanji, tik pred izročitvijo avstrijskega ultimata Srbiji. V teku nekega razgovora je zahteval g. Sazonov od našega poslanika Sir Geroge Buchanan-a, naj se v popolni solidarnosti pridružimo Rusiji in Franciji. Povzpel se je celo do trditve, da bi se lahko preprečilo vojno, če bi tako ravnali. Naš poslanik je takoj odgovoril povsem pravilno: Direktnih interesov Anglije v avstrijsko-srbskem konfliktu ni bilo. Naš edini cilj je bil posredovanje, in Sir Buchanan je povdaril, »da more Anglija v Berlinu in na Dunaju svojo posredovalno vlogo igrati z večjim uspehom, ako se pojavi kot prijatelj, ki se more vsak trenutek spremeniti v sovražnika (če bi se ta nasvet ne upoštevalo), kakor pa v slučaju, ako bi se takoj deklarirali kot zavezniki Rusije.«

»Pozneje, ko se je g. Sazonov ponovno dotaknil tega vprašanja, je izjavil naš poslanik, — njegovo stališče je Sir Edward Grey po nesreči odobraval — da se ruski minister moti, če misli, da koristi miru z ono grožnjo nemški vladi, češ da bo imela opravka z Anglijo, ako bi skušala podpirati Avstrijo. »Takšna grožnja bi Nemčijo le utrdila v trdovratnosti. Samo tedaj, če bomo Nemčiji prigovarjali kot prijatelji, se bo dala pregovoriti, da vpliva tudi ona pomirjevalno na dunajske kroge. Naša želja je, da se vojna prepreči.«

Nikdo še ni doprinesel količkaj vrednega dokaza, da bi bilo grozilno ali intransigentno stališče Anglije spravilo Nemčijo in Avstrijo od njune pogubne poti. Nasprotno: vsi dokazi govore contra. Sam Bethmann-Hollweg je smatral to idejo kot »smešno«. S tem, da je Nemčija računala z nevtralnostjo Anglije, ni napravila nobene pogreške v svojih računih. »To je — tako je izjavil — eden izmed tistih falzifikatov v teku politične diskusije, ki ga mnogi vzdržujejo celo tedaj, če bije dejstvo v obraz.«

»Bethmann-Hollweg je nadaljeval svoja stremljenja po pomirjenju z Anglijo takoj po nastopu svojega položaja, kljub vsem porazom, ker je — kakor pravi sam — »računal z angleško nevarnostjo v isti meri kakor oni, ki so s svojo »sijajno mornariško politiko« vse zlo le pomnožili.« Sir Edward Grey bi bil moral v interesu miru kreniti med temi fazami pogajanj na dve različni, toda paralelni poti: 1. Nemčiji povzročiti občutek, da bi Anglija utegnila vstopiti v vojno; 2. Franciji in Rusiji jasno pokazati, da je bila naša stvar, če smo se vojne udeležili.«

Na to obrazložitev bivšega ministrskega predsednika Anglije bi se dalo marsikaj odgovoriti. Toda zadovoljimo se s pripombami, ki jih je napisal v »Revue de Paris« nemški renegat Richard Grelling, autor dela »l' accuse«, nič manj dober poznavalec razmer. Najprej nam pripoveduje o več kot misterijoznem potovanju, ki ga je princ Heinrich von Preussen, brat cesarja Viljema, nastopil v dnevih od 25. do 27. julija, torej tik pred izbruhom vojne. Potovanje je imelo očividno namen: »potipati tam na žilo«... 26. julija 1914 zjutraj je brzojavil nemški poslanik v Londonu po naročilu princa sledeče v Berlin: »Kralj Jurij je izrazil željo, da bi se Angliji in Nemčiji skupno z Italijo in Francijo posrečilo, ohraniti mir kljub ogromni resnosti trenutka.« Kralj je to izjavil, da podpre i s svoje strani znani konferenčni predlog zunanjega ministra Greya. Istega dne je depeširal nemški mornariški atašé v Londonu v Berlin, »da je angleški kralj izjavil princu Heinrichu, **da bo ostala Anglija nevtralna v slučaju, če izbruhne vojna med kontinentalnimi silami.** V Kielu je pisal princ svojemu cesarskemu bratu, češ da je imel daljši politični razgovor s kraljem Jurijem. On da je ponovil konferenčni predlog Greya ter je dostavil: cilj te konference je lokalizacija vojne med Avstrijo in Srbijo, da bi se preprečila splošna evropska vojna. Kralj da je pripomnil: »Storili bodemo vse, kar je v naših močeh, da se izognemo tem prepirom in da ostanemo nevtralni.« Iz spominov admirala von Tirpitza je razvidno, da je izjava princa Heinricha o napovedi angleške nevtralnosti silno vplivala na potek kronskega sveta v Potsdamu dne 29. julija. Ko je Tirpitz dvomil o tej obljubi glede nevtralnosti, je zaklical Viljem: »Jaz imam besedo kralja; to mi zadostuje!«

Gospod Grelling je osebno prepričan, da je bil učinek tega nekontroliranega izreka angl. vladarja odločilnega pomena za nemški vojni sklep. V svojih spominih se Viljem II. ponovno dotika teh stvari...

Danes ni več dvoma, da je Nemčija v trenutku, ko je v svoji megalomaniji zahtevala obmejni trdnjavi Verdun in Toul, vnela svetovno vojno. Pri tem je z veliko verjetnostjo računala, da Anglija ne bo priskočila zaveznikom na pomoč. Angleški kralj skoro gotovo ni dal tiste obljube, Viljem II. pa je delal tako, kakor da je obstojala. Angleške vlade prva dolžnost je bila, Nemčiji natočiti čistega vina. S tem, da francoska kritika biča to malomarnost, zahteva od Anglije samo eno: naj pripomore, da se popravi krivica, ki je bila prizadejana v vojni tako Franciji, Belgiji kakor tudi Srbiji. A. P.

Razkroj socijalizma v Švici.

Švicarski meščanski listi hudomušno poudarjajo, da socijalistični tisk molče prihaja na dnevni red preko poročila, ki sta ga pravkar obnarodila socijalistična voditelja Graber in Huggler o delovanju svoje stranke v l. 1921-22. Ta molk izvira zgolj odtod, ker je stranka v popolnem razsulu.

Že l. 1921 je štela stranka samo 41 tisoč 802 člana, torej se je v enem samem letu zmanjšala za 12.000. Hkrati je število odsekov padlo od 685 na 677. In 1. januarja 1923. navaja tajniško poročilo le še 37.589 udov, tako da je organizacija v dveh letih utrpela 16.500 privržencev.

Ustanovitev samoupravne komunistične struje (l. 1921) sicer ni bila brez vpliva na razpad. Ali kvečjemu 4.000 pristašev je iz stare stranke prešlo v komunističen tabor. Potemtakem je najmanj dvanajst tisoč volivcev, plačujočih letne prispevke, presedlalo, pa ne da bi bili vstopili v drugo stranko na skrajni levici.

Da gre socijalizem rakovo pot, je razumljivo. V Švici je poprečna izobrazba dokaj visoka: zato so delavci hitro pojmili, da njih delo zavisi od gospodarskega razvoja v deželi, in niso marali podpirati načel, radi katerih bi morali sami najprej trpeti. Sodijo, da jim socijalizem ne nudi nikakega jamstva niti upanja na bodočnost.

Drugič pa romanska Švica ne šteje nobenega velikega delavskega mesta. Obsežna središča kot Ženeva, Lausanne in Fribourg niso v ničemer obrtna mesta. V Ženevi in Lozani vlada staro protestantsko meščanstvo, previdno in ponosno; v Fribourgu so ljudje katoliki in bolj plemiči.

V nemški Švici bi bil Curih že bolj industrijsko mesto. Tako se ne bo zdelo čudno, da so se tu shajali germanobolševiški propagandisti kot Grimm in Platten. Sedaj pa se je uvidelo, da ti gospodje in njih pristranci pogostoma romajo v Berlin; zbog tega gine zaupanje vanje in malokdo jih posluša.

Od l. 1918 do 1920 je socijalistična stranka štela 53.910 glasov od 860.000 vpisanih volivcev. L. 1921 pa se je njen položaj vidno poslabšal. Potemtakem je pojmljivo, da socijalistične novine ne maraja obešati svoje stiske na veliki zvon. P. C.

L. 1871 ni prišlo nikomur na svetu na um, vedeti, ali se Franciji frankfurtska pogodba zdi pravična ter izvršljiva. Nihče ni oviral Nemčije zasesti znaten del francoskega ozemlja, dokler povsem ne izplača pet milijard odškodnine, zahtevane po zmagoviti deželi, ki ni imela preplavljene nobene pokrajine, ki ni trpela nobene vojne škode in ki je odtrgala poražencem dve provinci.

(Francoska nota od 20. julija 1923.)

Edouard Estaunié.

Med letošnjimi odlikovanci Častne legije čitam: grand-officier, M. Bergson; commandeurs: M. M. Bourget et Edouard Estaunié; nato še 8 oficirjev in 20 vitezov. Prva dva sta dokaj znana našemu občinstvu, tretji menda nič. Ako se prav spominjam, je Estaunié višji uradnik pri pariški policiji. Odlikovan pa je bil seveda kot slovstvenik. Saj ga omenja celo skopi Lanson v svoji Zgodovini francoske pismenosti. Najbolj sluje Estauniéjev roman *L'Empreinte,* ki razkladа neizbrisne vtiske, ki jih je dala njegovemu junaku jezuitska odgoja. Slično misel utegnete zaslediti v letošnjem delu istega pisatelja L'Infirme aux mains de lumière (Bolnica s svetlimi rokami), kjer se je uradnik povsem pokmetil, tako da ni mogel več nazaj k mladostnim načrtom.

Vsebina: Baš ko se namerava poročiti, izgubi mlad uradnik svojega brata in zbog tega mu pade v breme bolehna sestra, ki živi v oddaljeni vasi Dolenjega Languedoca. Zbogom ljubezen! zbogom življenje! Mladi činovnik se bo ves žrtvoval tej bolnici, iz katere pa veje tako mamljiv čar — dasi precej tajinstven — da mu ni mogel nihče odoleti. Čez 15, čez 20 let sestra umrje ter osvobodi svojega brata, že upokojenega. Kaj bo naredil? To je vprašanje, ki ga sproži edini prijatelj, ki je vedel za občudovanja vredno požrtvovalnost. Evo pomenka:

— Kaj nameravate sedaj?

Nekaj časa je pomolčal.

— Kako ste že rekli?...

— Kaj ste sklenili? Kakšni so vaši načrti?

— Pa saj jih nimam. Na katere načrte mislite?

Povzel sem:

— Govoriva jasno. Naj bo še tako kruta, izguba vaše sestre vam vrača prostost. Sedaj ste gospodar, lahko pustite Saint-Christol in se naselite v Bordeauxu, Toulousi, z eno besedo kjerkoli, kjer zopet najdete delavno življenje, katerega ste bili oropani.

Tokrat je bil vstal in je koračil po sobi. Polglasno je ponavljal:

— Bordeaux... Toulouse...

Kasno je bilo, kakor da vidi v snu hiše, ulice, tvorno življenje, o katerem sem govoril. Vrivala se mi je misel, da se sili izbirati. Prevara ni dolgo trajala. Že so mu poteze v licu postajale vnovič malomarne in mlačne. Zamahnil je, kot bi bil zavrgel predmet, ki ga je prestal zanimati.

— Ne, je velel, zemlja me je vzela: ne izpusti me več.

Podvomil sem, da li sem prav čul, toda ni mi pustil časa za ugovarjanje:

— Prosim vas, nikar me ne vprašujte; s tako težavo sedaj izražam najpreprostejše reči!

In korakal je še nadalje po izbi, ne da bi se ozrl vame:

— Nikarte misliti, da se nisem otepal! Preden sem se tu nastanil, sem pač utegnil, kaj ne? okušati vnaprej in sicer popolnoma jasno — laskam si — kar me je čakalo. Zaradi tega sem si koj v početku naprtil samostanski red. Osoréj vstanem; otoréj čitam, se sprehajam itd.... Silil sem se k natančnemu negovanju telesa. Skratka, menil sem, da nič ne predrugači v mojem bitku in žitku — razen pisarne, kamor ne bom več hodil. Kakšna blodnja! Ponavljam: jedva so se vrnili k zemlji, še najodločnejši so podvrženi njenemu zakonu. Zanjo ni razlike med človekom in grmom. Še nista potekla dva meseca, pa me ni več veselilo branje. Letne dobe zahtevajo, da jih zasleduješ: z njimi ali zaradi njih se je treba sedaj zbuditi ob zori, sedaj pa spiš ob devetih. Iz štedljivosti ali pa ker je to tudi navada, sem pričel nositi obleke, ki sem poprej mislil, da so dokraja odrgnjene in oguljene. Potem si pomažeš obutev in ko si se naveličal, je kar nič več ne snažiš; napravljanje skrajšaš, ker nimaš dovolj udobnosti. Za koga bi sicer gledal na toaleto, ko pa vsevdilj srečuješ samo ljudi, ki so zanemarjeni kakor ti. Skratka, staro bitje, kakršno si bil, postopoma, neodoljivo popušča in vzporedno se vtihotapi drugo, se nastani, naposled zavlada... Poglejte me rajši: ali sem se dovolj pokmetil? Dobil sem seljaški obraz, gube, žuljave dlani, opravo, in celo kretnje! Še več, privzeti sem moral tako dušo, saj ne morem trpeti onegale obzorja in čutim, da bi daleč odtod slabo dihal, saj odkar sem se udomil v v tej hiši, v kateri mi je smrt zaprla domala vse sobe, niti pojmiti ne morem več, da bi se smela prodati!

Prav je rekel: negiben od osuplosti sem tudi jaz opažal več trpkosti v njegovih običajih, manj odtenkov v njegovi vljudnosti. Kmet? ne popolnoma, pač pa zatrdno mož, odvajen družabnega stika, in posihdob odtujen mestu vsaj toliko kot temu otožnemu okolišu njiv in polj!

Slutiti je moral, kaj se vrši v meni, zakaj nehal se je šetati in me za trenutek motril: nato je izpregovoril z izpremenjenim glasom, ki pa je še spominjal na nekdanjega:

— Vidite, so dogodivščine, h katerim se človek nikdar več ne povrne. Pa vendar hvala, ker ste menili, da je to še mogoč. N. K.

Politika v kopališču.

Impresije.

Bagnolles, koncem avgusta.

Francoska kopališča so idilična tudi tedaj, če jih poplavi mednarodna publika. Kakor nosi Francoz i v inozemstvu del svoje domovine s seboj — kljub Dantonovemu izreku, da človek ne more svoje domovine prenašati na podplatih —, tako so tudi njegova letovišča vedno francoska, čisto francoska, ne oziraje se na angloameriške letoviščne sezname. Asimilacijska sila te narave, dasiravno tako skromne in deviške, mora biti ogromna.

*

Imponujoča postava bivšega indijskega podkralja, sedaj zunanjega ministra najmogočnejšega imperija pod solncem, se pojavlja že par dni v prekrasnih nasadih. Angleži se smehljajo ponosno in zavestno, Amerikanci so postali še bolj nezaupljivi, Francozi pa pozdravljajo vljudno, ne da bi se natančneje zanimali za osebnost lorda Curzona. Prvič ga poznajo zelo dobro še iz Pariza, drugič pa so že davno vajeni kraljevskih obiskov. Govoril sem z mnogimi, ki so v montmartreskih barih potrkovali s kozarcem Edvarda VII. Toda s tem se ne ponašajo.

*

Otroci občudujejo orjaške postave angleških Policemenov. Te martialične figure opravljajo, kakor sem slišal, kurirsko službo: med Quai d'Orsayem in Bagnolles še niso imele telefonske odnosno brzojavne žice nikdar toliko opravka, kakor sedaj, »važne dokumente« pa prenašajo »kurirji na konjih«. Lord Curzon si ne privošči nobenega miru, celo bivanje v svitlem letoviškem paviljonu mu kvari razburljivo čitanje Rothermerovih listov...

*

V krasnem gledališču v Bagnolles igrajo, odkar je prišel veliki lord, igro »Angleščina, kakor jo izgovarjamo...« Očividna pozornost, ki je imela fatalno posledico: prekinili so sezijo izbranih spevoiger. Na žalost pa je moral sicer dobro urejevani kopališčni list ugotoviti, da se je lord Curzon sicer »dobro zabaval« — ta vest je na prvi strani — vendar pa je moral ves večer ostati v svoji sobi, kjer je reševal nujne politične zadeve. Včeraj je vedel ta list še nekaj novega: Lord Curzon da je osnoval pismeni odgovor, ki bo v kratkem izročen turškim delegatom v Lausanni. Srčkano! Urednik je očividno po pomoti zagrabil za pariški boulevardni list, iz katerega zajema svoje politične in diplomatične informacije...

*

Danes zjutraj je prispel iz Pariza posebni kurir, jutri — po dela polni noči — nas bo zapustil lord Curzon. Gospod Poincaré je s svojim pismom razblinil lepo idilo; ime Bagnolles bo izginilo iz stavnih omaric po vsem svetu. Tu se je odigral del svetovne zgodovine, nekaj nemih scen velike drame, ki stopa v zadnjem, odločilnem trenutku na pozorišče. P.

Naj orožje rjavi, da se plug nam osvetli. (Kitajska prislovica.)

»Francija je bogata!« — Bila je, pa ni več! — »Kaj se ji je neki zgodilo?« — Dobila je vojno!

(Jack Cazol. Revue des Noctambules.)

Iz kulturnega sveta

Estetika.

Ko si prebral obsežno »Zgodovino francoskega lepoznanstva«, s katero je Mustoxidi dosegel naslov doktorja pariške univerze, si tako zmeden in zmešan, da ne veš, kako bi pogledal sliko in pokrajino, da bi jo bolje užival. Nehote se spomniš na nesalonsko besedo, ki ima štiri črke in jo je izrekel imenitni obraznik Lautrec (z njegovim imenom se rima): »Slika je nekako taka kakor — — — —; to se čuti.«

Najbolj ga »pihne« med lepoznanci Viktor Cousin. Njegova knjiga »O resničnem, lepem in dobrem« slove po vsem svetu. Ta načelnik električne filozofske struje ve, kaj je stvarno lepo in kaj idealno lepo. »Ideal, to je istinitost brez individualne primesi; zadnji konec je Bog, ki je lepota v najvišji meri.« Trojstvo — resnično — lepo — dobro — tvori prilastke Cousinovega Boga, ki je snov itd. Kako otročje zveni nadaljna opredelba: »Neskončnost je izvor in podlaga vsemu, kar je; razodeva se nam po resničnem, lepem in dobrem; izhajajoč od tega vsevišnjega bitja, dospeš k istiniti lepoti; potem k množici vmesnih stopenj; in pod umetnostjo k naravi in vsem stopnjam naravne krasote«. Predočite si profesorja medicinske fakultete, ki bi pričel svoje predavanje o splošni patologiji takole: »Neskončnost je izvor in podlaga zdravja itd.« Kakor pravi Renau o Cousinu s pomilovalnim prezirom: »Na starem vseučilišču so bile študije vse bolj literarno nego znanstveno zaokrožene.« Misleč na votlodonečega ideologa, je Renan dodal: »Poskušati zgraditi teorijo stvari z igro puhlih in praznih formul je prav tako ničeva namera, kakor če bi tkalec hotel proizvajati platno, pa bi sem ter tja gonil svojo suvalnico brez votka skozi ničnice.«

Koliko karnelov tekočih s čolničkom brez niti skozi pajčevinast osnutek nam predstavlja Mustoxidieva izborna Histoire de l' esthétique française de 1700 á 1900! Lepoznanski sestavi so jeli brsteti na Francoskem po sporu starih in modernih (nekateri izobraženci so dajali palmo prvenstva starim klasičnim avtorjem, drugi pa sodobnikom), Filozofski duh 18. stoletja je pospeševal njih razcvit; kartezijanstvo je ostavilo estetikom 18. veka veselje do dušeslovne introspekcije.

Med prvimi krasoslovci se omenja daroviti abbé Dubos. Teorija, da je umetnost samo igračkanje, kakor so jo zastopali Spencerijanci, Grant Allen, James Sully, Renouvier i. dr., se najde že v okolici in plemenu, o katerem se je do danes trdilo, da ga je vrgel v svet Taine l. 1864. v svojem predavanju na Šoli lepih umetnosti, je izražen v Dubosevem delu 150 let poprej.

Enciklopedistom (Voltaire, Condillar, Montesquieu etc.) je umetnost dekla moralke. Voltairu mora biti koristna, to je pobijati versko prenapetost. Diderot piše: »Slikarstvo ima to skupno s poezijo, da morata biti obe bene moratae; nravstveni naj bosta... Čednost delati prikupno, grehoto pa mrzko... to je namen vsakega poštenjaka, ki prime za pero, čopič ali dleto.« To humanitarno, didaktično, porabno pojmovanje je nesmiselno. Kadar čitam v »Iverih o slikarstvu«: »Dvoje bistvenih lastnosti za umetnika: moràla... in perspektiva«, se mi neodoljivo vriva Salomonova oznaka kubista, ki ima sociološke nakane: »Ta možak zamenjava četrto razsežnost in tretjo internacionalo.« Natolcljivi Rousseau propoveduje, da umetnost kvari duše; Marmontel pa bleje o učinkoviti umetnosti.

Početkom 19. stoletja iščejo gospa de Stael, Kératry, Stendhal, abbé Terrasson, gospa Dacierova, abbé Prévost, Fréron i. dr. v umetnosti še vedno nravnost in družbeno korist. Potlej izbruhne in razsaja idealizem s Cousinom (umetnost izraža »namišljeni pravzor bitij«). Cousinov zvesti kužej pa je Lévêque, vzor estetika, krasnoslovec čistega kova, prave bire baže, lepši nego starinoslovec Quatremère de Quincy, antiromantični Winckelmanovec. Tri akademije so nagradile njegovo knjigo »Science du Beau«. Lévêquova teorija je zgolj potvorba platonskega vzorstva za šolske potrebe.« Lepota obstoji vekomaj kot ideja v Bogu, itd. Osem svojstev je v lepoti: veličina, sijaj, milina, enota, različnost, skladnost, sorazmerje in spodobnost.« In otroški Lévêque pristavlja: »Devetega značaja krasote nisem mogel zaslediti.« Kaka škoda! Flaubert se je s svojo »potresno logiko« izrazil l. 1872 v Pismih: »Sedaj prebiram »Estetiko« izvestnega Lévêqua, profesorja na Collège de France. Kakšen bedak! Sicer pa poštenjak, poln najboljših namenov. Ampak kako so smešni vseučiliščniki, kadar se štulijo v umetnost!«

Po dolgočasnih cousinianskih devetkačih Saisset-Lévêquovega sloga nastane odpor, ako ne štejemo otroboveznega socialista Proudhona, ki sodi platno, ne da bi ga pogledal; koliko škode je napravil Coubertu s takole kritiko: »Vidite jo, topličasko, to debelo, bogato buržujko, ki sta jo potvorili tolšča in razkošje, itd!« Seveda je mojster iz Ornansa, vodja realistov, mislil zgolj na bojno študijo nagote.

Torej okrog l. 1850 povzročijo znanstvene in pozitivne ideje izpremeno v estetiki. Sainte-Bévue naznanja evolucijo, za njim Taine. Prvi je odličen kritik in maloštevilni protivniki so ga čisto po nedolžnem nazivali »sveto pomoto« (Sainte-Bévue). Drugi pa je nečloveški od samega dogmatizma in sistematiziranja, toda slikovit pisatelj. Vesoljno znana je njegova doktrina: umetnina zavisi kakor vesoljstvo od določenih pogojev; ako jo hočeš doumeti, moraš najti uvete, ki so jo spravili na svet, namreč ospredje, pasma in hip. Ako jo želiš soditi, moraš preiskati stopnje stičnosti (konvergence) učinkov, stopnjo važnosti značaja in stopnjo blagodejnosti značaja. Ker ta determinizem je popoln na papirju brez posebnega spoja z istino. Najprej, kaj je pasma? Tega nihče ne ve: kolikor glav, toliko misli... Pa okolje! Kaj pomaga vsa ta okolišnja teorija, ki n. pr. razloži vse razen Rembrandtovega bistrca? Kajti spiritus flat vult, veleum nastopa kjer hoče. Aškerčev trdi značaj nam je nekdo »razložil« iz brdovite njegove domačije: odkod pa Gregorčičeva mehkoba, ko se je vendar goriški slavček izlegel v dosti bolj goratih krajih? Taine pravi: »Iz okolice vzklije umotvor, kakor požene hrast iz tal.« Emile Hennequin pa je zaobrnil obrazec in trdi, da umetnina oblikuje okolico: »Središče sil je v umetniku, ne pa v množici; to obdaja umetnika, ker jo on izraža; ona obstoji, ker se je pojavil on.« Balzac ne popisuje censitarnega meščanstva pod Ludovikom Filipom, ampak ga je slutil, ustvaril s svojimi Nucingeni, Rastignaci, z velikimi stremuhi Mornyjeve vrste.

Taine je predvsem stavbenik; »idejne dvorce« gradi, kakor je rekel Brunetière, vendar često zida na ozibih, njegovo poslopje ni dobro vkopano. Izza l. 1864, ko je Taine nadomestil Violleta-le-Duca kot profesor estetike (Ecole des Beaux-Arts) in je vladika Dupauloup zoper njega, zoper Renana in Littréja vrgel v svet »Svarilo mladini in družinskim očetom«, so pognale raznolike prekucuške estetike.

Po tem kritičnem darwinizmu se vnovič pojavi teorija igračkanja (Umetnost je igranje; spencerjanski vpliv; Renouvier, Ribot, Rabier; pred njimi Schiller, Schopenhauer, Kant, Home; še prej abbé Dubos, ki je prvi opazil umetelno stran strasti, ki nam jih nudi umetnost).

Nato pride Guguau, kateremu je življenje namen umetnosti (»Umetnost je osredotočeno življenje.«) Njegove nazore je nadaljeval pokojni Gabriel Séailles. Prostora ni, da bi se zaustavljal pri kubistični abstrakciji, pri besnem dinamizmu futuristov, pri dadističnem nihilizmu. Sicer pa doktrinarci redko vplivajo na umetnike. Pomembnejši primer bi bil Proudhon, ki je otroval Couberta, in danes Apolinaire, ki ima na vesti peščico otročajev. Corot, Renoir, Cézanne so samostanski stvarniki, ki niso čitali Plotina, Hegla niti Lévêqua. Kar pa se tiče podobarjev in obrazarjev estetikov (E. Bernard, Lhote in privesek), jim večinoma večkrat služi pero nego kist. L. V.

Nove knjige.

Ivan Rozman: Testament. Ljudska drama v štirih dejanjih. Drugi popravljen natisk. V Ljubljani 1923. Natisnila in založila Zvezna tiskarna in knjigarna. 105 strani. Cena broš. Din 12.—, vez. Din 17.—. »Splošna knjižnica«, ki je pred kratkem začela izhajati v založbi Zvezne tiskarne in knjigarne v Ljubljani, si je nadela hvaležno nalogo: širiti hoče dobre knjige v skromni a lepi opremi med ljudstvo po kolikor mogoče zmernih cenah. Na ta način bo lahko gotovo mnogo koristila. Koliko je med nami tuje, slabe navlake, ki jo ljudje kupujejo in berejo! Naj pride domača knjiga in domača beseda do veljave! To želimo tudi ljudski drami Ivana Rozmana: »Testament«. Legenda, posneta po romanu Janka Kersnika, je obdelana popolnoma samostojno. Uprizoritev je omogočena povsod, tudi na takih odrih, ki ne zmorejo za svoje predstave prevelikih stroškov. Zato toplo priporočamo knjigo raznim odrom kakor tudi zasebnim bralcem.

— **Izšla je Pesmarica Glasbene Matice**, katero je bil pred leti uredil dr. Čerin, pa je izdaja popolnoma pošla. V novi pesmarici so natisnjeni 103 najlepši slovenski moški zbori in čveterospevi, med njimi mnogo novih, ponatisnjenih iz raznih publikacij Glasbene Matice in iz »Novih Akordov«. Pesmarica, katero je uredil ravnatelj konservatorija g. Matej Hubad bo slovenskim pevcem zelo dobro došla. Naroča se pri Glasbeni Matici v Ljubljani.

Vozni red
je izšel v založbi „Zvezne knjigarne“ v Ljubljani.

Izvor notranjega monologa.

Valery Larbaud, avtor »Barnaboothа« in drugih odličnih spisov, spada med prvovrstne slovstvene »rudosledce«, poznavajoč domačo staro in novo knjištvo kakor tudi petero tujih literatur. Po njem so prišli v Franciji do slovesa: Savage Landor, Coventry Patmore, Samuel Butler (ki ga je prevel v celoti), Ernest Henley, Logan Pearsall Smith, Ramon Gomez de la Serna, Gabriel Miro, Henry Levet. Zadnje njegovo odkritje je bilo: veliki irski pisec James Joyce, o katerem Larbaud trdi, da je ustvaril »notranji monolog«. Larbaud sam je dal dovršen vzorec tega načina v izvirnem delu »Amants, heureux amants«.

V knjigi o Dostojevskem pa André Gide odreka Jakobu Joycu očetovstvo te pisave, zahtevajoč ga za Roberta Browninga in za Dostojevskega, ki »na prvi mah privedeta samogovor do raznotere, podrobne popolnosti, kakor jo je mogla doseči ta slovstvena vrsta. Da se razumemo. Krotkaja, ta »fantastična povest«, vložena v Pisateljev dnevnik Dostojevskega, pripoveduje kot izpoved pretekle dogodke. Mož, ki je našel truplo svoje žene samomorilke, se meni sam s seboj. Govori naglas, si pripoveduje nezgodo in si jo skuša razložiti. Izgovarja se, se obtožuje, se zapleta v lastnem zagovoru in zasliševanju. Tupatam se obrača k umišljenim slušalcem. Kar pa zadeva obojni samogovor Gvida Franceschinija v Browningovem delu »Prstan in knjiga«, so to izjave izrečene pred sodiščem.

Ali Larbaud je dal drugo oznako notranjega samogovora: ...zanese nas v osrčje misli delujočih oseb; vidimo, kako se tvorijo te misli, hodimo za njimi, prisostvujemo prihodu občutkov v zavest in po tem, kar oseba misli, izvemo, kdo je, kaj počenja, kje je in kaj se godi okoli nje.«

Ta genre pa, ki ni ne pripoved, ne izpoved, ne sanjarija, ne govor nemim ali dozdevnim slušateljem, ampak je zgrabljena sedanjost s popolno zapletenostjo v notrini duše ter čutnega ustroja posameznikov, res ni Joycov izum. Prvi tak primer najdete v kratkem romanu Edvarda Dujardina »Les Lauriers sont coupés« (1887). Nadkrilil je na mah realizem in obkratu idealizem in dovedel to literarno obliko do visoke dovršenosti. V kratkih, jedrnatih stavkih, silno raznolikih, natanko beleži iz notrine misli, čuvstva, občutke, kretnje, čine, raztresenosti, besede svoje osebe, delovanje ter oddelovanje njenega vnanjega in njenega globokega življenja; pokreti telesa in čutov, duše in duha, se križajo, si slede na isti ploskvi; celo dvogovori se vpletajo v monolog, a ga neprekinejo. D.

— **P. Hugolin Sattnerja, prvi slovenski oratorij »Assumptio«** je dvakrat izvajalo ob priliki katoliškega shoda v veliki dvorani »Uniona« glasbeno društvo »Ljubljana«. Poročevalskih vstopnic nismo prejeli, zato tudi poročil ne moremo objaviti.

— **Nova revija v Sarajevu.** Sarajevski listi poročajo, da prične v Sarajevu izhajati revija »Vzgojitelj«, ki jo bo izdajal Miljenko Vidović. List bo zasledoval moralno in etično zboljšanje današnje družbe. List bo izhajal enkrat na mesec.

— **Čehoslovaki v Zedinjenih ameriških državah** se pripravljajo na proslavo 40letnice smrti velikega skladatelja Bedricha Smetane, ki se bo vršila v prihodnjem letu.

— **Einstein je imel prav.** Znano je, da Einsteina, ki je imel Srbkinjo za ženo in ki ga na Francoskem precej upoštevajo, zbog njegovega svetovljanstva na Nemškem pisano gledajo in piкro ugovarjajo njegovim teorijam. Solnce pa, ki je nepristransko, je podkrepilo trditve slavnega relativista. Njegov sestav je namreč osnovan na podmeni, da je luč težka. Če je ta hipoteza točna, mora iz tega izvirati nekak odklon svetlobnih žarkov; to odvračanje, ki ga je Einstein preračunal, so preiskušali ob lanskem mrku. Med mrkom so fotografirali nekaj zvezd v bližini solnca. Sedaj poznamo uspeh tega početja; poprečni odstop svetlobe tvori malone enak kot, kakor ga je Einstein dognal matematičnim potom.

— **10 moških in mešanih zborov** na narodna besedila iz Štrekljeve zbirke uglasbil Emil Adamič. Izdala in založila Zvezna knjigarna v Ljubljani. Vsako pomnoževanje prepovedano. — Deset narodnih besedil z desetimi v narodnem duhu napisanimi melodijami, odetimi v zmerno moderno, pa zanimivo harmonsko obleko. Dokaz, da so pesmi lepe, je ponovno njihovo izvajanje na koncertih »Glasbene Matice«, »Ljublj. Zvona« pa tudi drugih zborov. Mešani zbor »Ne maram tebe« bo kmalu ponarodel. Nekaj pesmi je težjih vmes (Dekle moje, prinesi vode, Zbiraj se zbiraj lepi zbor), pa so res vredne truda. Zborom zbirko toplo priporočamo. Naroča se v Zvezni knjigarni v Ljubljani.

— **Brazilijski književnik o češkoslovaškem narodu.** Brazilski književnik Borroso je nedavno izdal knjigo »Srce Evrope« v kateri se peča s Češkoslovaško in njenim prebivalstvom. Knjiga je razdeljena v osem poglavij, ki se nanašajo na naravne pogoje, zgodovino, kulturni in materijelni razvoj Češkoslovaške. Sicer pa je Borroso vnet za slovansko stvar.

— **Otroška gledališča v Rusiji.** Sovjetsko časopisje poroča, da je osnovala vlada nekaj gledališč, v katerih nastopajo kot igralci izključno sami otroci. Sovjetska vlada smatra tovrstna gledališča za izborno vzgojno institucijo in jih bo ustanovila na vseh šolah. V zvezi z gledališči bo osnovala tudi otroške klube, časopise in razne druge stvari. Stremljenje gre za tem, da se otroci vzgoje na dinamičnem načelu.

— **Hudožestveniki ne smejo na Bavarsko.** Moskovski Hudožestveni teater je nameraval obiskati Monakovo in ostati tam nekaj časa. Prihod pa mu je zabranilo policijsko ravnateljstvo, ki ga straši že samo ime Moskva. Tudi gledališka trupa Tairova, ki je nedavno gostovala v Monakovem je imela silno težkoč s policijskimi oblasti. Trupa je morala predčasno odpotovati.

— **Koran bo prestavljen na češki jezik.** Praški orijentalist dr. I. Eisenberg pripravlja izdanje Korana v češkem prevodu. Izdal bo tudi češki prevod teoretične in praktične Kabbale.

— **Kriza na nemškem književnem trgu.** Nemški književni trg preživlja akutno krizo. Številne knjigarne so v nevarnosti, da propadejo. Ključ za knjigarstvo znaša danes 1 milijon mark. S tem ključem je treba pomnožiti temeljne cene, ki so sicer dva- do trikrat višje nego v predvojnem času. Najcenejša knjiga stane okoli dva do tri milijone mark. Radi tega so izostali številni odjemalci in znano je, da so bili Nemci najboljši konzumenti na književnem trgu. Knjigotrško središče Lipsko je v nevarnosti za svoj nadaljni razvoj. Svetovno znane tvrdke Spamer in Drugulin so baje na robu propasti in bodo morale ustaviti vsako delo. S tem bi bilo vrženih na cesto ogromno število delavcev, ki se že desetletja bavijo s knjigarsko obrtjo. Propadle bi tudi številne manjše knjigarne, ker ne bi mogle zmagati ogromnih poslovnih stroškov. Visoke cene izvirajo od draginje na papirnem trgu in visokega poslovnega davka. Tudi visoke delavske plače so znatno podražile vse vrste knjigotrških proizvodov. Radi visokih cen so izostale tudi inozemska naročila. Precej znanstvenih časopisov je prenehalo izhajati. Izostati so morale tudi manjše revije, ki so bile sicer razširjene po celem svetu.

Vinko Vilfan:

O lepi Šašuški.

Matevž Selan je nastopil štirinajstdnevni bolniški dopust. Že od spomladi sem se ni počutil dobro, bolelo ga je in zbadalo v prsih, v pisarni in doma so že težko prenašali njegovo suho, mučno pokašljevanje, in žena ga je dan na dan prosila, naj stopi k zdravniku in se da preiskati in naj odpotuje na svoj dom, ki leži v lepih vinskih goricah, kjer je zrak čist in je veselje in zdravje doma. Dolgo se je obotavljal in odlašal, in odlašal bi še naprej, da ga ni njegova ljubeča soprogica spomnila, da naj se čuva že radi otrok in naj jo vendar uboga. In tako je Matevž danes nastopil svoj prvi prosti dan, a o preselitvi na očetov dom vendar ni hotel ničesar slišati.

Vstal je zgodaj in se odpravil na izprehod z namenom, da gre skozi gozd kake pol ure do bližnje vasice, kjer bo zajutrkoval, do kosila pa se zopet vrnil v mesto h kosilu. Mlado jutro je vstajalo iz mirne nočne zibelke, solnce je žarelo za sivimi, v lahno meglico zavitimi gorami in jedva čakalo, da plane med svet in ga pozlati vse do sinjega morja, da okoplje svoje bleščeče lice v biserni rosi sredi cvetočih, dehtečih poljan in napolni slednjo siromašno kočico z veseljem in radostjo. Mladost in zdravje je dihalo iz narave in Matevž sam se je čutil nekako pomlajenega in prerojenega. Gozd je pel in vriskal, in zavriskal in zapel je tudi Matevž, toda s tako žalostnim in slabotnim glasom, da je čižek na bližnji jelki prestrašen umolknil in se je potoček zasmejal s srebrnim, zvonkim glaskom kot da so zazvonili nevidni zvončki čez tiho jaso lepemu jutru in zlati zarji v pozdrav.

Vesel je bil Matevž in srečen, še veselejši pa je postal, ko je zagledal za ovinkom staro svojo znanko iz mladih dni, Klepčevo Slavico, ki je sedela poleg ceste na posekani, debeli smreki in čitala iz debele knjige. Davno je že ni videl in govoril ž njo, in to nenadno in nepričakovano srečanje ga je popolno zmedlo, zardel je, ko jo je videl tako lepo in mlado pred seboj, in obstal je sredi ceste, z občudovanjem jo zroč. Nato pa je pohitel in v par trenotkih stal pred začudeno deklico.

»Dobro jutro, gospodična Slavica!« je pozdravil s hripavim glasom in se s tresočo roko odkril. »Tako dolgo vas že nisem videl, da bi vas skoro ne spoznal več. Kako ste vzrasla in — kako lepa ste postala.«

Dekle je pogledalo izpod obrvi, knjiga ji je padla iz rok in planila je pokonci kot preplašena srna.

»Pozdravljeni, gospod Selan! Kaj pa vi tukaj? In tako zgodaj? Kaj se vam je že tako priskutila zakonska postelja, da se morate potikati navsezgodaj po gozdu kot kak razbojnik, ki nima svojega doma?«

Zasmejala se je in mu podala svojo lepo, belo ročico, ki se je zazdela Matevžu toplejša od solnčnih žarkov, ki so se ravnokar vsuli izza zelenih in vitkih drevesnih vrhov. Njegov pogled je objemal in poljubljal njeno rožno, cvetoče lice, na katerega mehki, nežni belini je rdelo dvoje rdečih, zdravih jabolk, lepših in dragocenejših od zlatih iz devete dežele.

»Veste, dopust imam, bolniški dopust. Malo bolan sem, pa mi je zdravnik rekel, da naj hodim vsako jutro zgodaj v gozd, ko se še ni posušila rosa, da se okrepe moja slabotna pljuča.«

»Pa vas ne boli mogoče eno majčkeno tudi srce?«

Pogledala ga je hudomušno in se zasmejala tako zvonko, če ne še bolj, kot se je poprej nasmejal potoček Matevževemu vriskanju.

»Kaj bi se midva vikala,« je obrnil Matevž pogovor, ko sta odhajala naprej po beli cesti, »ko sva se pa vendar skupaj igrala še kot otroka.«

Nagnil se je nad njeno glavico, globoko je vdihnil vonj njenega mladega telesa v svoja slabotna pljuča, ona pa je dvignila svoje cvetoče obličje k njegovemu moškemu licu, in poljubila sta se gorko, ona koprneča po ljubezni, on hrepeneč po prijetni, kratkočasni izpremembi. Da je bila tedaj noč, bi zvezde videle dvoje isker, ki sta se utrnili iz njihovih oči in utonili v dvoje src, o maju pojočih o ljubezni in sreči sanjajočih.

Odšla sta počasi naprej, roko v roki, kot kmečki ženin in nevesta, brez misli na svet in srečna tudi brez solnca in mladega jutra.

*

Sama sta sedela na gostilniškem vrtu v prijetni, hladni lopici, pozajutrkovala sta že, ne da bi vedela pravzaprav, kaj sta jedla, pil je Matevž, ker je bil zadovoljen in vesel, pila je ona, ker je pil on. Razigrana sta postala, poljubovala se vroče in divje in nista občutila, kako stopa greh počasi in se približuje z zaželjeno naslado.

Ko je prihajala natakarica po belem, škripajočem pesku, sta se vzdramila. Slavka si je z razburjeno naglico popravljala lase in obleko, on pa si je z njenim malim robcem, ki ga je v naglici pograbil na mizi, otiral potno čelo. Plačal je, in odšla sta po drugi, daljši cesti nazaj v mesto. Vpraševala ga je venomer, da li jo ljubi, in on ji je odgovarjal le s poljubi, ki bi mogli vžgati slamnato streho kmečke bajte. Prišla sta do potoka, širokega seženj, globokega malo manj. Pa se je spomnil Matevž, da bi se tu mogla nemoteno kopati, zakaj solnce je stalo že visoko na nebu in je močno pripekalo, v njunih žilah pa je valovala, razbrzdano in mogočno kot morski valovi, mlada in vroča kri, razgreta in razžarjena še huje po vinu in nebrzdani strasti, da sta se zdela kot dve ognjeni peči. Krenila sta s ceste malo globlje v gozd.

»Pa pojdiva,« je dejala in ga močneje stisnila za roko, toda hipoma se je nečesa domislila. »Ali midva nimava kopalne obleke s seboj. Kako naj se pa potem kopljeva?«

»Nič ne skrbi,« je odgovoril po kratkem premisleku Matevž, »kopala se bova v spodnji obleki, jaz v hlačah, ti pa v srajčki.«

Slavka je bila zadovoljna, in čez nekaj minut sta prilezla vsak izza svojega grma v začasnih kopalnih oblekah. Slavka je malo zardela, več radi lepšega kot pa iz sramu in se približala Matevžu. On pa se je nečesa domislil, zakaj odskočil je visoko od tal ter se prešerno zasmejal, iz oči pa sta se zablisnili dve streli, čudni in strasti polni.

»Ne bova se kopala, niti v srajci, niti v hlačah, zakaj obleka se nama ne bi dosti hitro posušila, pa nikakor ne bi mogla do kosila domov. Veš, kaj, sleciva se popolnoma, pa bo najbolje.«

Sedaj pa se je Slavka — resnici sramovala, toda sirota si ni vedela na noben način pomagati. Kopala sta se in kopala, in kopala bi se bila še dolgo, da ni Matevž podlegel ljubezni, in Slavka Matevžu.

»Matevžek,« je dejala Slavka, »sram me je, in kaj bi rekla moja — mama!«

»Ša-šu-ša!« je vzdihnil Matevž, nezakonski mož nezakonske žene, in grm in potok in gozd so si še dolgo v noč pošepetavali čudne stvari.

III. Ljubljanski velesejem 1923

Tretjič stopajo danes naši industrijci, trgovci in obrtniki pred svet, da pokažejo bilanco svojega dela. Današnji dan moremo imenovati praznik dela, praznik naše industrije, obrti in trgovine, predvsem pa praznik našega delavstva, ki je s svojimi rokami ustvarilo vsa ta ogromna bogastva, ki leže nakopičena na ljubljanskem razstavišču.

Začudenje in ponos nas mora navdati, če pogledamo danes za tri leta nazaj. Nekako s strahom smo tedaj pričakovali otvoritev prvega ljubljanskega velesemnja. Saj so stopili naši privredniki s to prireditvijo na popolnoma novo polje, v vrsto najnaprednejših narodov s staro, močno razvito industrijo in trgovino, v vrsto narodov, ki imajo na gospodarskem polju že ogromno izkušenj. Slovenci pa smo bili do osvobojenja gospodarsko in politično popolnoma potlačeni in Dunaj je budno pazil, da ni kje odpadla kaka ovira razvoju našega gospodarstva. Vestno in dosledno je ustvarjal vedno nove umetne zapreke našemu napredku, saj se je dobro zavedal, da bo gospodarsko samostojen narod vedno odločneje zahteval tudi politično neodvisnost.

Slovanska žilavost pa je šla tudi preko teh ovir. Polagoma seveda, ped za pedjo si je morala s trudom priboriti na svoji rodni grudi. Ogromno se je tu porabilo dragocene energije, da se je dosegel majhen uspeh, ker to ni bil samo že sam na sebi trdi gospodarski boj, kakor sta ga bojevali obrt in industrija v drugih državah, v Franciji, Belgiji, Nemčiji, to ni bil samo gospodarski boj, kakor ga je bojevala nemška industrija v bivši Avstriji, kjer je uživala vso mogočo podporo s strani vlade, naša porajajoča se industrija se je morala z največjimi napori boriti za eksistenčno privoljenje naših zatiralcev. V tem boju sta naša obrt in industrija napredovali, polagoma sicer, toda vendar. Svetovna vojna pa nam je uničila domalega ves trud.

Po osvobojenju so se razmere silno izpremenile. S politično svobodo smo dosegli tudi gospodarsko, ali vsaj možnost, da se gospodarsko osamosvojimo. In tu sta pokazali naša obrt in industrija vso svojo življenjsko silo. Rastla so podjetja, nastajale so industrije, deloma popolnoma nove, deloma pa so se v kratkem času dvignile iz obrti na stopnjo industrije. Vsak napredek je podžigal k nadaljnjemu delu, ki je rastlo in se izpopolnjevalo.

Toda položaj tudi po osvobojenju vseeno ni bil rožnat za naše privrednike. Manjkalo je orijentacije, ki je za vsak gospodarski napredek nujno potrebna, kajti brez nje ni mogoče napraviti smotrenega načrta. V vseh pogledih je bilo čutiti veliko izpremembo, v političnem, zemljepisnem, prometnem itd. itd. Manjkalo je prave statistike, manjkalo je pravega pregleda, kam usmeriti delovanje.

Tu so z enim mahom ustvarili veliko delo naši slovenski privredniki s tem, da so se odločili, prirediti v Ljubljani velesemenj. Prvi so bili v državi Slovenci, ki so se odločili za to idejo in ki so jo tudi izpeljali. Prvi ljubljanski velesemenj je bil epohalnega pomena za našo industrijo, obrt in trgovino. Od tedaj je napredovalo naše gospodarstvo v korakih, ki jih ni poprej slutil nihče.

Vsi narodi si po vojni prizadevajo obnoviti svoje gospodarstvo. Skušali so si obnoviti svoje predvojne gospodarske stike, ki jim jih je uničila vojna. V ta namen so najbolje služili velesemnji, razstave itd. Slične prireditve so rastle kakor gobe po dežju. Mnogo jih je bilo seveda samo kopija starejših, največ pa jih je nastalo iz resnične življenjske potrebe. Ta potreba se je kazala ravno v tem, da so postali stalne institucije, eden najvažnejših faktorjev gospodarskega razvoja. Glavni cilj teh prireditev je bil, pritegniti inozemske kupce, vzpostaviti in povečati izvoz, zviševati produkcijo v državi in na ta način stopnjevaje izboljševati gospodarski položaj.

V jedru je bil tudi cilj ljubljanskega velesemnja isti. Pokazati svetu, kaj imamo, opozoriti ga na našo industrijo in obrt, ki se je že v par letih kljub vsem težavam lepo razvila, seznaniti ga z našimi produkti ter na ta način stopnjevati produkcijo. Ta korak naših gospodarskih krogov je bila res življenjska potreba, kajti brez njega bi vladala v Sloveniji danes nezaposlenost in naša politična neodvisnost bi bila vendarle samo formalnega značaja, ker bi nas morila še vedno gospodarska odvisnost. Prvi ljubljanski velesemenj je nameraval v glavnem opozoriti inozemstvo na vse ono, kar moremo izvažati in pa na vse ono, česar še nimamo, kar torej potrebujemo. Vendar je bil ta namen naše prve velesejmske prireditve zasenčen po neki drugi težnji, ki je bila za naše gosp. razmere mnogo večjega pomena.

Kakor je razvidno že iz gorenjega, je vladala po osvobojenju pri nas velika neorijentiranost, ki je močno ovirala uspešen in hiter razvoj. Slovenija je le površno poznala Hrvatsko in Srbijo, kakor tudi obratno. Med posameznimi deli države ni bilo nikake ožje gospodarske zveze; gospodarska stremljenja so bila še vedno usmerjena tja, kakor pred vojno. Tu pa je povzročil I. ljubljanski velesemenj odločilni preokret, radi česar bo morala smatrati tudi kasnejša zgodovina leto 1921 kot razdobje v gospodarskem razvoju naše države.

Prireditelji ljubljanskega velesemnja so zasledovali poleg omenjenega cilja še drug cilj, ki je stopil spričo svoje važnosti v ospredje ter deloma zakril prvotni namen ljubljanskega velesemnja. Ta prireditev je imela namreč zbližati posamezne pokrajine naše države na najenostavnejši in najboljši način: Pokazati vsem, kaj se izdeluje tu, v kaki obliki, kakovosti in množini, kaj je dobiti drugje, skratka, prireditelji prvega ljubljanskega velesemnja so hoteli ustvariti jasno sliko naše produkcije in naše dotedanje moči.

Plaho pričakovanje, s katerim so mnogi zrli na ta važni korak, se je kaj skoro razblinilo v prijeten občutek popolnoma doseženega uspeha. Ta občutek se je izpremenil v ponos, čim so postali znani rezultati te naše prve prireditve. Presegali so vsako pričakovanje ter pokazali, da je poklicala v življenje naš velesemenj res življenjska potreba, treba je bilo, da je postal velesemenj stalna institucija.

Prvi ljubljanski velesemenj je ustvaril začetek medsebojnega spoznavanja. Trgovske in industrijske vezi so se pričele razpletati v vse pokrajine naše domovine, interesi so se zgoščevali, gospodarsko življenje je zadobilo drugo smer. Prvi velesemenj nam je šele pokazal, da smo že v mnogih industrijskih panogah, da obrtnih sploh ne omenjam, popolnoma neodvisni od inozemstva. Temu odgovarjajoče se ni naročalo več takih količin blaga iz inozemstva, ker je bilo nepotrebno, naša obrt in industrija, naša trgovina pa je napredovala. Mnogo obrtniških podjetij se je vsled dobljenih zvez in naročil pretvorilo v veleobrte, velik del pa celo v industrije. Vse naše gospodarsko življenje se je pričelo razvijati, da mnogemu hitrosti tega razvoja niti zasledovati ni bilo mogoče. Drugi velesemenj je ta hitri razvoj še pospešil in v marsičem izpopolnil. Važno delo nacijonalnega in gospodarskega zbliževanja je v veliki meri zasluga ljubljanskega velesemnja in ostalih sličnih prireditev, ki pa so nastale šele potem, ko je svet videl veliki uspeh ljubljanskega velesemnja.

Danes se otvori tretjič ljubljanski velesemenj. Dosedanji uspehi niso prirediteljev samo zadovoljili, oni so jih podžgali k še intenzivnejšemu delu, ki ga nam pokaže letošnja prireditev. Delo naših industrijcev, obrtnikov in posebej še delo našega delavstva ter industrijskih nameščencev, slavi danes svoj praznik. Iz vsega srca mu želimo še nadaljnjih uspehov v korist našega gospodarstva in našega celokupnega naroda!

— —

Načrt razstavnega prostora.

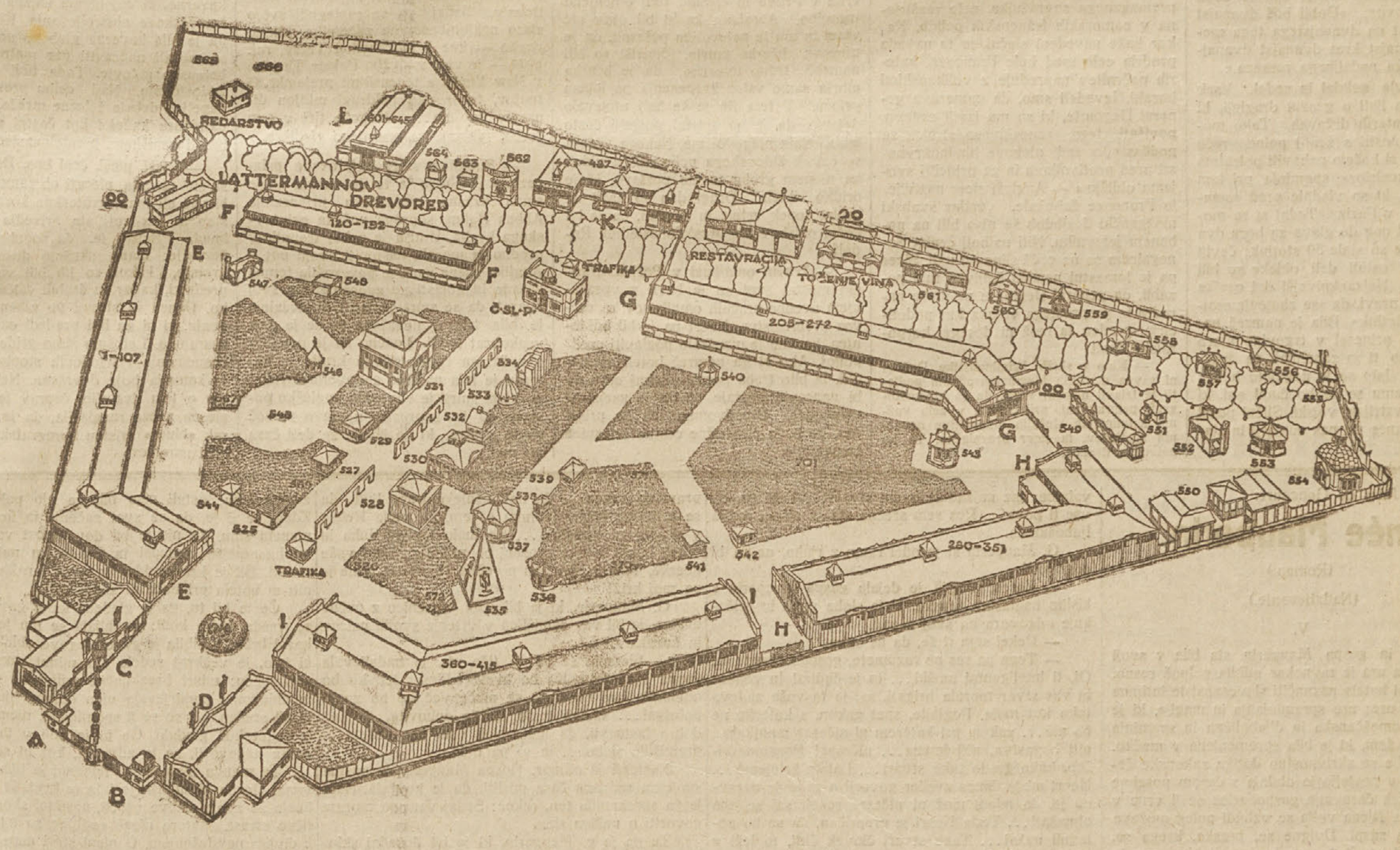

Razstavni prostor III. ljubljanskega velesejma meri 40.000 kvadratnih metrov, ker se je že takoj prvo leto pokazalo potrebno, povečati razstavno ploskev od 25.000 na 40.000 kvadratnih metrov.

Dohodi na sejmske prostore. Glavni dohodi na sejmišče iz mesta so z Dunajske ceste po Gosposvetski cesti ali iz Šelenburgove ulice preko Aleksandrove in Bleiweisove ceste na Gosposvetsko cesto, ali pa z Aleksandrove ceste skozi Tivolski park. Glavna vhoda v sejmske prostore sta ob Gosposvetski cesti tik za prehodom čez južno železnico in pa iz Lattermanovega drevoreda.

Na restavracijski prostor po 18. uri je glavni dohod iz Šiške proti Lattermanovem drevoredu, kjer se nahaja tudi večerna blagajna. Stanovanjski odsek ima za dobo velesejma svojo ekspozituro na glavnem kolodvoru v Ljubljani in preskrbi posetnikom na željo stanovanja. Legitimacije in dnevne vstopnice je dobiti tudi pri ekspozituri stanovanjskega odseka.

Sejmski prostori so otvorjeni v času od 1. do 10. septembra 1923 vsak dan od 8. ure dopoldne do 6. (18.) popoldne, na razstavišču nahajajoči se restavracijski prostori pa od 8. ure dopoldne do oblastveno dovoljene policijske ure. Po 18. uri vstop v razstavne prostore ni več dovoljen.

Urad Ljubljanskega velesejma (telefon int. 140, račun pri poštnem čekovnem zavodu št. 10.283) posluje vse leto v lastnih zgradbah C in D na sejmskih prostorih in je razdeljen v sledeče oddelke: Predsedstvo glavnega odbora, ravnateljstvo, tajništvo, knjigovodstvo, korespondenčni oddelek, ekspedit in registratura, glavna blagajna, informativni oddelek, oddelek za posredovanje kupčij, oddelek za zavarovanje, propagandni oddelek, oddelek za izdajo voznih listkov, pošta, brzojav, telefon, ekonomat, stanovanjski odsek, zastopstva tujih sejmov, filmsko-propagandni oddelek in sejmski fotografi.

Spedicijski oddelek se nahaja v posebnem paviljonu ob glavni sejmski cesti od vhoda proti češkoslovaškemu paviljonu.

Oddelek za posredovanje kupčij se nahaja v velesejmskem uradu. Nanj naj se obračajo razstavljalci in kupci v vsakem trgovskem poslu. Oddelek posluje brezplačno.

Za vse bančne transakcije je udeležencem na razpolago menjalnica v sejmskih prostorih.

Varnostna straža se nahaja v posebnem paviljonu pri križišču ob Lattermanovem drevoredu.

Reševalna postaja se nahaja pri glavnem vhodu na sejmskem prostoru.

Trafiki, ena pri glavnem vhodu, druga ob Lattermanovem drevoredu za češkoslovaškim paviljonom.

Komisarijat za tujski promet se nahaja v paviljonu E št. 65.

Zastopstva tujih sejmov se nahajajo v paviljonu E št. 64.

Legenda:

E Razstavni paviljon E.
F Razstavni paviljon F.
G Razstavni paviljon G.
H Razstavni paviljon H.
I Razstavni paviljon I.
K Razstavni paviljon K.
L Razstavni paviljon L.
M Sejmska restavracija,
N Vinotoč.
Čslp Češkoslovaški paviljon
Lp Privatni paviljon.
Nn Nepokriti razstavni prostori

Zanimivosti.

Vzorčni sejem deklet.

V Gaini v romunskih Karpatih se vrši vsakoletni vzorčni sejem deklet. To je stara navada, ki se je ohranila do današnjega dne. Za zakon zrela dekleta se po zimi zaprejo v svoje kolibe in pridno predejo, šivajo in izgotavljajo druge predmete, ki jih potrebuje vsaka hišna gospodinja. Pri tem delu ji pomagajo vsi domačini. Čim napoči pomlad, je tudi bala gotova. Zabijejo jo v zaboje in določenega dne meseca marca se odpravi cela družina na sejem. Doma ostanejo samo hišni varuhi. Na trgu dobi vsako dekle svoj šotor, kjer razstavi svoje stvari. Na trg pridejo tudi mladeniči istotako v spremstvu svojih starišev in ogledujejo razstavljene predmete in dekleta. Čim se komu katera dopade, pride do kupčije. Ženin plača določeno vsoto in oba skupaj gresta k vaškemu poglavarju, ki ju poroči. Sledijo pojedine v vaški gostilni in nato se odpelje nevesta na dom svojega ženina. Ona pa, ki mora čakati na prihodnje leto, se žalostna vrne domov. To so pa zelo redki slučaji, ker pridejo navadno na trg samo domenjeni mladi ljudje, tako, da je vse izbiranje odveč in ustreza samo radovednosti.

— **Papež in berač.** Ob priliki stoletnice smrti papeža Pija VII. se je spomnil neki rimski list na zanimivo epizodo iz njegovega življenja. Nekoč je prišel k njemu berač in ga prosil za miloščino. Papež mu je nakazal 12 skudov, ki bi mu jih moral izplačati njegov državni blagajnik. Blagajniku pa se je zdela vsota previsoka in jo je znižal na 6 skudov. Užaljeni berač se je takoj pritožil pri sv. Očetu rekoč: »Najvišji pastir sveta! Poštenjak od nog do glave! Dal si mi dvanajst skudov, toda Tvoj blagajnik je znižal njihovo število za 2 krati tri. Dvanajst je bilo apostolov; dvanajst mesecev ima leto; dva krat dvanajst ur šteje en dan; dvanajst znamenj ima solnce na nebu. Število dvanajst je torej pravično in le meni se ga hoče prikrajšati. Pij, sedemkrat Pij napravite red! Jaz pa Vas bom dvanajstkrat poljubil.« Drugi dan je dobil sledeči odgovor: »Dobil boš dvanajst krat dvanajst na dvanajstega tega meseca in dvanajst krat dvanajst dvanajstega vsakega nadaljnega meseca.«

— **Draginja nekdaj in sedaj.** Vsak dan poročajo listi o grozni draginji, ki vlada v nekaterih državah. Tako morajo Nemci nositi s seboj polne vreče denarja, ako si hočejo nabaviti potrebno obleko. »Excelsior« spominja pri tem na razmere, ki so vladale pred osemdesetimi leti v Parizu. Tedaj si se mogel obleči od nog do glave za bora dva franka. Hlače so stale 50 stotink; čevlji 0.25 in tudi ostali deli obleke so bili zelo poceni. Najzanimivejši del cenika pa je oni, ki pravi, da »se zamenja srajca za 0.50 stotink«. Bila je namreč navada, da si prinesel v trgovino staro srajco, ki so ti jo zamenjali za označeno vsoto. Isto se je dogajalo tudi z ovratniki. Temu se ne bo čudil oni, ki je služil v avstrijski vojski. Slični posel opravljajo danes pri nas cunjarji in starinarji.

Vojna s plini.

Manchester Guardian objavlja spomine nemškega generala Hoffmanna, ki je bil načelnik glavnega stožera pri cesarskih vojskah na vzhodu. Nedavno je dal nekaj potankosti o bojevanju z dušečimi plini, ki so se na ruski fronti v prvič uporabljali 2. maja 1915. Uspeh je bil piškav, še neznatnejši nego mesec dni poprej pri Ypersu. Izumitelj tega nečloveškega orožja je tajni svetnik Haber, ki je hotel skraja pošiljati plin v granatah. Ker pa je veter povzročal težkoče, je izumitelj umetnega amoniaka našel iperit ali »plin z rumenim križem«, imenovan tako radi tega, ker so takšne bombe zaznamovali z žoltim križcem.

Preden je izročil armadi novo morilo, pri katerem ni pomagala nobena znana marka (»oplinjenci« so se morali preobleči, ker je iperit pustil v tkanini strupene snovi, povzročajoče pekočine po vsem telesu: spomnite se na tuniko centavra Nessosa v grškem bajeslovju!), se je stari Haber zagotovil pri Ludendorffu, da bo vojne pred letom dni konec. Domneval je namreč, da bi Francozje v tem času lahko proizvedli dovoljno množino iperita. To zagotovilo, ta samoprevara je drago stala Nemce. Kajti general Hoffmann se moti, če trdi, da Francozje, zasledivši po 16 mesecih formulo iperita, je niso mogli »na svojo veliko žalost« izkoristiti pred premirjem: njih čete so namreč uspešno rabile ta plin pri napadu dne 15. julija 1918 na bojišču v Champagni, kjer so Nemci utrpeli težke izgube... Vendar pa ostane ta novi način boja nemška sramota in Angleži sami so vsekdar obsojali to ostudno orožje.

— *Kar je preveč, še s kruhom ni dobro.* Tega našega pregovora sem se domislil, ko sem čital zgodbo, ki jo resno pripoveduje Deutsche Allgemeine Zeitung: francoski vojak je baje v Düsseldorfu ustrelil šestletnega fantiča, se potem zakadil na mrtveca in mu pojedel možgane. In te splošno nemške novine pristavljajo svojim ovčicam: »Znano je, da je šega, požreti možgane premaganega sovražnika, zelo razširjena v zamorskih francoskih polkih. Kakor kaže navedeni slučaj, je ta navada prodrla celo med bele Francoze, katerih počrnitev napreduje z velikanskimi koraki. Izvedeli smo, da namerava general Degoutte, ki so mu javili zadevo, povišati tega zanesljivega strelca za podčastnika radi njegove hladnokrvnosti pred protivnikom in ga prideliti svojemu obližju.« — Angleži sicer nazivljejo Francoze žabojede, vendar švabski možgančki dosihdob še niso bili na nobenem jelovniku. Niti najbolj črnim Senegalcem se ne cedé sline po njih. Sicer pa je lomastni nemški šaljivec tudi pozabil, da general Degoutte ne more narediti iz preprostega vojaka kar podoficirja, preden ta mož ni dosegel korporalske časti.

— **Kino v službi kriminalistike.** Državni savez nemških kinematografičnih podjetij je izjavil nemški vladi, da so kinematografi pripravljeni, prikazovati v zelo važnih kriminalnih slučajih diapozitive nevarnih zločincev, in sicer brezplačno. To bo najboljša tiralica.

Draga papeževa večerja.

Papež Pij VII. je nekoč potoval iz Fontainebleaua v Rim. Spremljal ga je samo njegov tajnik Bertazzoli in straža, ki jo je odredil Napoleon, ki ga je dal odvesti v Francijo kot svojega jetnika. Mogočni cesar je odredil, da se ne smejo mnogo ustavljati in da morajo potovati čim najhitreje. Na svojem potovanju je prišel papež nekega večera v Cahors. Kljub temu, da je potoval strogo tajno, se je raznesla vest o njegovem prihodu z bliskovito naglico. Naročili so večerjo v neki restavraciji in štiri dame iz najboljše družbe so se ponudile za strežnice. Ker je bil papež Pij VII. zelo skromen mož, je naročil samo eno jajce in nekaj sočivja, njegov spremljevalec pa ravno tako skromno večerjo. Prebrisani restavrater pa je vseeno napravil račun, ki je bil vreden papeške večerje, osobito radi tega, ker je vedel, da plača vse stroške vlada. Dotični račun, ki ga še danes hranijo se glasi: Večerja sv. Očeta 100 fr.; njegovega spremstva 200 fr.; častne straže v Cahorsu 400 fr.; stara cahorska vina 50 fr.; fina desert. vina 30 fr.; kava in konjak 20 fr., skupno 800 fr. V resnici pa je stala večerja nekaj nad pol franka.

— **Prestolonaslednik Rudolf in mlada Židinja.** Cesar Franc Jožef je poslal svojega sina Rudolfa v Prago, da nagradi zveste avstrijske služabnike. Nekoč je prišel Rudolf na svojem izprehodu v neko židovsko ulico. Pred manjšo trgovinico je zapazil mlado dekle izredne lepote. Ker je bil kot vsi Habsburžani vnet čestilec ženskega spola, se je nekoliko ustavil in jo nekaj časa strastno opazoval. Končno je stopil k njej in jo vprašal po njenem poklicu. Odgovorila mu je, da je domača trgovčeva hčerka. Ko je princ odšel, so stariši zvedeli, kdo da je bil. Stari Abraham je bil prevdaren mož in je hčerko takoj poslal k sorodnikom v provincijalno mesto. Tam se je hčerka poročila z nekim trgovcem. Kmalu po poroki pa je zbolela in prišla v praško bolnico, kjer je v nekaj dneh umrla. Rudolf pa je še na Dunaju mislil na lepo dekle in nekoč se je vrnil v Prago in obiskal tudi omenjeno trgovino. Abraham ga ni bil prav nič vesel in mu je nejevoljen pojasnil, da je njegova hčerka umrla. Stariši so bili namreč trdno uverjeni, da je hčerka umrla samo vsled hrepenenja po lepem princu. V tem jih je še bolj utrjevalo dejstvo, da je na smrtni postelji često izgovarjala njegovo ime. Nekega večera so čuvaji židovskega pokopališča videli na njenem grobu temno postavo, ki je bridko ihtela. Drugi dan so našli na grobu šopek vrtnic in zvedeli, da je bil nočni obiskovalec prestolonaslednik Rudolf.

— **Zračni omnibusi v Parizu.** Pariški mestni svet se je bavil z vprašanjem uvedbe zračnih omnibusov za prevoz prebivalstva. Načrt pa je bil odklonjen, ker mu je manjkalo poglaviti predpogoj. Ako bi ga namreč hoteli uresničiti, bi bilo treba porušiti nekaj cest, da bi napravili postaje, to pa je zaenkrat nemogoče. Brezdvomno pa bo prišel čas, ko bodo električne cestne železnice zamenjane.

Krompir in svoboda.

Pametna prehrana še daleč ni dokončno rešena. Ta učenjak je za meso, drugi za rastlinski živež. Večina ljudi pa se ne meni za znanstveno podlago in uživa, kar dobi. Strokovnjaka Kestner in Knipping sta s točnimi poskusi skušala najti navodila v preživljanju umskega delavca. Po njunem nazoru ni treba za razumsko delo kalorij kakor za mišični posel, pač pa posebnih snovi zoper okisavanje krvi. Najboljše in najprirodnejše sredstvo je obilno izločanje trebušnega soka. Za ta opravek pa je mesna hrana najprikladnejša; razen tega ima še to prednost, da za najdalje odstrani mučni občutek gladu. Potemtakem pridejo za mesom šele maščobe, mleko, ribe; čez dolgo časa krompir in kruh, pireji (mečkanine) so pa čisto na koncu seznama. Čujmo še, kaj pravi slavni Geoffroy de Saint-Hilaire: »Koliko činjenic je v življenju narodov, katerim pripisujejo zgodovinarji raznolike, zamotane vzroke, dočim leži vsa skrivnost v okrilju družine! Glejte Irsko, glejte Indijo! Bi li Anglija vladala brezmočnemu ljudstvu, če ji ne bi pri tem pomagal skoro edini krompir? In tam enostran morja, bi se li 140 milijonov Indov pokorilo nekaj tisočem Angležev, ako bi se hranili na britanski način? Brahmani so kakor svoje dni Pitagora hoteli ublažiti nravstvo in navade; to jim je uspelo, toda s tem, da so pomehkužili ljudi.«

Torej, razumniki, jejte meso. D. G.

— **Praktičen zmisel.** Letos imajo v Belgiji poleg angleških izletnikov, ki hočejo poceni prebiti počitnice, vse polno britanskih letoviščarjev, katerim plačujejo albionske gosposke njih stroške. V Angliji namreč obstoji odbor, ki namešča brezposelne delavce. Ker pa je prehrana v sterlingih predraga, je odbor poslal pravcato naselbino brezdelnih težakov v zapadno Flandrijo.

— **Lepa plača.** Amerikanci primeroma pičlo plačujejo svojega predsednika, nasprotno pa so velikodušni napram umetnikom, pevcem in pevkam, seveda samo starim, priznanim artistom, ki so si bili že stekli lovorik na starem kontinentu. Sedaj pa so raztegnili svojo zlato naklonjenost na začetnike. Mlado pevko — ime ji je Erhelind Terry, roj. 1904 — je vzel v službo Palace Theatre v New Yorku s tedenskimi prejemki 85 funtov, to je nad poldrugi milijon dinarjev na leto... Mogoče tiči v tem precej reklame za omenjeno gledišče.

— **Sumljiva smrt egiptovske princezinje.** V Kairu je te dni umrla nagle smrti krasna egiptovska princezinja Abbas Halim, soproga nečaka egiptovskega kralja. Umrla je nekaj trenutkov predno bi morala nastopiti svojo pot v Anglijo. Njena smrt je povzročila temne slutnje in oblasti so zaposlile ves svoj aparat, da se smrt razjasni. Princezinja je bila trikrat poročena pa se je dala vsakokrat ločiti. Končno se je poročila z nečakom egiptovskega kralja, s katerim je bila najbrže zadovoljna. Takoj po njeni smrti je obvestila angleško poslaništvo in zaprosila njegovo pomoč njena sestra, ki je živela že delj časa pri njej.

Reberce.

Mlad kaplan je tolažil starko, vzdihujočo na smrtni postelji, češ, saj ni nič dobrega v tej solzni dolini. »Oh, pač: mesene klobase in svinjska rebrca!« je ugovarjala sirota. Slično menda misli dr. Gustave Cousin, profesor na medicinski fakulteti v Marseillu, znan po svoji skoposti. V neki tožbi se je iznesla na dan naslednja umazanija. Kakor oni otrok, ki ni imel dovolj denarja, da bi plačal vso pristojbino, želeč izvedeti svojo težo, in je za polovično ceno prosil, naj mu povedo polovico njegove težine, tako je zdravnik Causin napravil pogodbo s svojim brivcem: »Malo las imam; ako mi ne priznate 50 odstotkov popusta, se bom hodil drugam strič.« In brijač je pristal na zahtevo.

Nekaj časa je pokrajinsko glasilo *Petit Marseillais* plačevalo profesorja Cousina, da bi na njegove stroške lečil bolne delavce in uradnike. Nekega dne je bil pozvan k ubožnemu stavcu, ki je iztežka zmagoval izdatke za mnogobrojno svojo družino. Ali praktik je bil mnenja, da poset črkostavčevemu detetu ne bo brezplačen, in je povedal račun. Uslužbenec se je pozival na svoj slabi gmotni položaj.

»Dajte mi vsaj nekaj,« je silil doktor.

»Prav ničesar nimam.«

Na mizi je stalo ovčje rebrce, skromen obed za siromašno obitelj. Cousin ga mirno vtakne v žep, rekoč: »No, če je taka, si vzamem pa kar tole.«

Drugi dan je seveda izgubil svojo službo pri omenjenih novinah in ceno rebrca so mu pritegnili pri plači.

— **Vojaško zavetišče nemškega prestolonaslednika.** V svojem govoru pri posvetitvi spomenika padlim vojakom v Charleville, se je Poincaré spomnil dejstva, da je bil Charleville sedež nemškega generalnega štaba za časa svetovne vojne. »Petit Parisien« je pri tej priliki osvetlil junaško zadržanje nemškega prestolonaslednika, ki se je često mudil v omenjenem mestu. Ker so Francozi izvohali, kje se nahaja generalni štab, so često mesto bombardirali. Nemški princ pa se je strašno bal za svojo kožo in je ukazal izkopati globoko kaverno, ki naj bi mu služila v slučaju francoskega obstreljevanja. Kljub temu, da je bila kaverna globoko pod zemljo, so morali napraviti par metrov debelo betonsko zidovje. Toda tudi to mu ni zadostovalo. Nad celim prostorom so napeljali debele železne mreže, ki jih še dandanes kažejo, kot častni znak hrabrosti nemškega prestolonaslednika.

— **Pleši, pleši, črni kos.** Bolj in bolj se širi navada, plesati ob zamorski godbi več ali manj groteskne korake: two-step in fox-trott sta privedla še jazzbaud. Priznati je, da sodobni plesalci čezdalje manj skušajo doseči ljubke kretnje, kakor so jih bili vajeni naši predniki, kadar so drobili valček ali polko. Danes se stremi po gibanju in vedenju, ki bi ga bili pradedi označili kot nesramno. Letošnjo zimo pride na vrsto posnemanje velblodovih stopinj. Morda je kamelja hoja dovršena. Nekateri sicer o tem dvomijo, čeprav je Splošna plesna zveza razglasila, da je novi korak »blues« pristen koregrafski in glasbeni umotvor.

Edmond et Jules de Goncourt:

Renée Mauperin.

(Roman.)

(Nadaljevanje.)

V.

Gospod in gospa Mauperin sta bila v svoji sobi. Stenska ura je ravnokar odbila polnoč resno, počasi, kot bi hotela naznačiti slovesnost te intimne in zakonske ure; ure spreminjanja in magije, ki je zajedno malomeščanska in dijabolična in spominja na povest o ženi, ki je bila spremenjena v mačko. Senca postelje se skrivnostno dotika zakonske žene. Leganje v posteljo jo obdaja s čarom posebne vrste. Ostanek čarovnije gospodarice se ji vrne v tem trenutku. Njena volja se vzbudi poleg moževe volje, katera zaspi. Dvigne se, praska, krega se, draži in bori se. Zoper moža ima ljubkovanje in nohte. Blazina ji daje svojo moč: vstopa v noč kot v svojo moč.

Gospa Mauperin si je pred ogledalom natikala vijačke v lase. Samo ena sveča ji je svetila. Bila je v srajci in spodnjem krilu. Njena debela oseba, nad katero so se premikale njene male roke, kot bi jo hotele kronati, je metala na steno fantastično silhueto golote njenih petdesetih let. Na opnah v ozadju sobe se je tresla ena onih korpulentnih senc, ki spominja na slike Hofmanna in Daumierja.

— Gospod Mauperin je bil že v postelji.

— Louis! je dejala gospa Mauperin.

— Kaj je? je odvrnil g. Mauperin, naglasom brezbrižnosti, obžalovanja, nevolje človeka, ki že z odprtimi očmi začenja okušati naslade vodoravne lege.

— A, vi že spite!

— Nikakor ne! Kaj pa je?

— O, moj Bog, nič. Mislim, da se je Renée danes zvečer vedla silno nespodobno... to je vse. Ali ste opazili?

— Ne, nisem pazil.

— Strašno! In brez vsakega vzroka... Čuj, ali ti ni ničesar povedala? Ničesar ne veš? Glej, kako daleč sem že, ko se vidva vedno igrata skrivalnice: jaz najzadnja zvem stvari... Tebi pa, oj, vse ti pove... Res sem srečna, da se nisem rodila ljubosumna.

G. Mauperin si je odel ramo z rjuho, ne da bi odgovoril.

— Zares, ti spiš, je dejala gospa Mauperin s kislim naglasom ženske, ki je slabe volje in pričakuje odgovora na svoj napad.

— Rekel sem ti že, da ne spim.

— Tega pa res ne razumete, gospod Mauperin. Oj, ti inteligentni moški... to je čudno! In vendar bi vas stvar morala brigati, saj je to vaša zadeva tako kot moja. Poglejte, spet zakon, s katerim ne bo nič... zakon, pri katerem ni ničesar manjkalo... niti bogastva, niti imena... ničesar! Poznam dobro, kako gredo take stvari... Lahko žalujemo... Henri mi je danes zvečer govoril o zadevi; naravno je, da mladi mož ni ničesar rekel, saj se zna obnašati... Toda Henri je prepričan, da se bo potegnil nazaj... Take stvari človek čuti, to leži v obnašanju ljudi...

— Torej dobro, potegnil se bo nazaj. Kaj pa hočete, da naj še rečem? — In g. Mauperin se je dvignil in stegnil roke. — Potegnil se bo nazaj. Takih mladih Reverchonov je dosti na svetu... Deklet pa, kot je moja hčerka...

— Moj Bog! Vaša hčerka... vaša hčerka...

— Vi je ne upoštevate dovolj, Thérèse.

— Jaz jo upoštevam kolikor je le mogoče. Samo... vidim, kakšna je; saj nisem slepa... Ima napake, zelo velike napake, ki ste jih vi podpirali; da, da, kaprice, muhe, kot bi imela deset let!... Če mislite, da ne trpim radi te negotovosti, njenih zahtev in cele vrste nemogočih stvari, odkar jo skušamo poročiti! Kako čudno navado ima, obnašati se proti ljudem, kateri so ji predstavljeni! Naravnost strašna je v tem oziru... Že kakih deset jih je bilo tu in iz vseh se je le norčevala.

Pri teh zadnjih besedah gospe Mauperin se je očetovski ponos zablestel na obrazu g. Mauperina: Da, da, je dejal, smehljajoč se, v resnici ima nekaj vražjega v sebi... Ali se spominjaš na onega ubogega prefekta: »Oj, stari petelin!«... Spominjam se, kako je to rekla takoj, ko ga je videla.

— Zares je to zelo smešno, predvsem pa spodobno, kaj ne?... Ali mislite, da take besede napravljajo zakon... da navdušujejo druge ljudi, da se približajo? Ne dvomim o tem, da velja Renée v družbi za hudobno... Še malo takega duha in videli boste, koliko prošenj bo prišlo za roko vaše hčerke. Tako lahko sem poročila Henrietto. Tale je pa moj križ!

G. Mauperin, ki je bil vzel tobačnico z nočne mizice, je bil ves zamišljen v vrtenje svojih palcev in kazalcev.

— Slednjič se pa to tiče nje, je nadaljevala gospa Mauperin. Ko bo imela trideset let, ko bo odklonila ves svet, ko se nihče več ne bo zanjo pobrigal... vkljub temu, da je duhovita, da ima dobre lastnosti, da ima sploh vse, kar hočete... premislila si bo... in vi pa tudi.

Nastopil je odmor. Gospa Mauperin je pustila svojemu soprogu časa misliti, da je končala. Nato je pa spremenila ton, rekoč: Sedaj vam pa moram govoriti o vašem sinu.

Tu pa je g. Mauperin, ki je bil dosedaj sklonjen pod besedami svoje žene, dvignil glavo. V svoji dobrovoljnosti se je napol hudobno nasmehljal.

V meščanskih krogih, v najvišjih kot v najnižjih, se nahaja gotova materinska ljubezen, ki se dvigne do strasti in celo do oboževanja. Večkrat srečavamo v teh krogih matere, katerih ljubezen leži na tleh, katerih srcé takorekoč poklekuje pred sinom. To ni več materinska ljubezen, ki zakriva svoje slabosti, ki se oborožuje s svojimi pravicami. Otrok, ki ga mati na vse načine privlačuje, se časti in suženjsko obožuje, kajti ni samo dedič, temveč tudi bodočnost rodbine, kateri obljublja bogastvo meščanstva in njega dvig od roda do roda. Mati plava v blaženosti radi tega, kar je in kar bo. Ljubi ga in slavi se v njem. Vsa njena stremljenja so posvečena njemu in njemu velja obožavanje. Ta sin se ji zdi kot nadzemsko bitje, nad katerim se njeno telo čudi, da ga je nosilo: človek bi rekel, da se na dnu njene duše nejasno meša ponos in ponižnost matere kakega Boga.

Gospa Mauperin je bila tip teh mater modernega meščanstva. Zasluge, obraz, duhovitost njenega sina, vse to je bilo za njo kakor božanstvo. Njegova oseba, njegova prikupljivost in vse, kar je govoril, se ji je zdelo sveto. Pred njim je stala v zamaknenju; ostali niso bili za njo poleg njega. Zdelo se ji je, da se svet začenja in končuje pri njenem sinu. Za njo je bil dovršenost vsega, najinteligentnejši, najlepši in predvsem najodličnejši moški. Bil je kratkoviden in nosil lornjon, ona pa niti ni hotela priznati, da slabo vidi.

Če je bil tu, ga je gledala, kako govori, kako se vseda, kako hodi; smehljala se mu je, če ji je kazal hrbet. Ljubila je gube njegove obleke. Če ga ni bilo, je večkrat sedela par minut zamišljena v naslonjaču: misel brezkončne miline se je svetila in polagoma pomirjevala njen obraz; njen pogled je bil srečen, oči so se ji spominjale, njeno srcé ga je takorekoč gledalo. Če jo je kdo v takem trenutku nagovoril, se je zdrznila, kot bi se zbudila.

Ta manija materinske ljubezni je bila podedovana. Gospa Mauperin je bila iz krvi, ki je vedno imela za svoje sinove vročo, nasilno, skoraj frenetično strast. Matere njene rodbine so bile matere z divjim navdušenjem. O njeni stari materi so pripovedovali, da je pokvarila z žarečim ogljem obraz otroka, o katerem so pravili, da je lepši kot njen. Ko je bil njen sin prvič bolan, je postala gospa Mauperin skoraj blazna: preklinjala je vse otroke, ki so bili zdravi; hotela je, da jih Bog umori, če njen sin umrje. Enkrat, ko je bil težko bolan, se oseminštirideset ur ni vlegla in od utrujenosti so ji otekle noge. Ko je začel tekati, mu je bilo vse dovoljeno. Če se je kdo prišel pritožit, da je pretepel vaške otroke, je milo dejala: »Ubogi malček!«

Ko je dečko rastel, je začela materina duša misliti naprej in sanjala o potu moškega življenja. Mislila je na bogate hčerke v okolici, katerih enaka starost bi se z njim zlagala. Videla ga je na gradovih, na konju, kako jaha na lov v rdeči sukniji. Kar blestelo ji je od iluzij in perspektiv.

Prišla je ura vstopa v srednjo šolo, ura ločitve. Gospa Mauperin se je borila tri mesece, da obdrži sina doma in ga pusti izobraziti po domačem učitelju. Toda g. Mauperin se ni dal omehčati. Vse kar je mogla gospa Mauperin doseči od svojega soproga je bilo to, da je smela voliti penzijonat. Izbrala si je najudobnejšega, kamor so pohajali otroci bogatašev. Disciplina je bila tam zelo mehka, na sprehodih so jedli slaščice in profesorji se jako malo kaznovali.